КОМЕДІЯ НА ТРИ ДІЇ

ДІЯ ПЕРША

1

— Кш-кш-кш! Кш-ш-ш! Куди ото полетіла, як та делегатка жонвіддільська? А куди, кажу, куди-и-и?.. У двері, паскуднице, в двері!.. (Гналась з віником за мухою, сичала Секлета Семенівна. З розгону наткнулась у дверях на гостю, трохи з ніг не збила). Ой!

2

Гостя й собі:

— Ой!..

Раптом упізнали одна одну:

— Невже?.. (Аж здивувалась з радості Секлета Семенівна).

— Семенівно!

— Ня-ня?

— Я, моя воздуховная!..

— Та невже це ти, Івдонько?

— Істинно, ще й воістинно, я!

Секлета Семенівна (аж знесилилась. Сіла на стілець. До Івді млосним голосом). Немов доленьку свою побачила і вся, як вербинонька, затрусилась...

І в д я (й собі під той голос). А я вся, як од трясці, затрусилася. Та й як, голубице, не труситися нам, коли аж шість годочків не бачилися...

Секлета Семенівна (поправила). Сім!

І в д я. Ой шість!

Секлета Семенівна. Сім!

І в дя. До більшовиків чотири та за них оце другий... Секлета Семенівна (з натиском). Сім, кажу! Івдя (з неохотою уважила). Аж сім годочків, бариньо, не виділися.

Секлета Семенівна (знов млосним голосом). І віриш, Івдонько, аж серце і всі нерви отерпли!..

Івдя. А в мене, голубице, дак немов хто шилом уколов!..

СеклетаСеменівна (оповила Івдю). Ой не кажи так ніжно, Івдонько, ой мрійно так не говори, бо.;, (цілуючись) бо не видержу я й помру!.. Хух, аж заморилася!

Івдя (висякалась). А як же, голубице, ще.й золото-крилице, як не моритися, як не помиратися нам, коли ж таки шість годочків як бачилися, коли життя наше під комуною на волосиночці теліпається! І так уже теліпається, що аж боюсь оце спитати, що як же ся мають мої чаєнята, мої кралечки мальовані? Чи ж живенькі вони, здоровенькі?

Секлета Семенівна. Слава богові!

Івдя. Устонька?

Секлета Семенівна. Перша в домі помічниця.

Івдя. Моя цесарочка! Настонька яка?

Секлета Семенівна. У хорі співає.

Івдя. Моя канарочка! Пистонька?

Секлета Семенівна. Квіти з паперу навчилась робити. Та які! Немов справжні! Живі!

Івдя. Моя павочка! Христонька?

Секлета Семенівна. Гаптує, вишиває.

Івдя. Вона ж моя ластівочка! Хростонька?

Секлета Семенівна. Оце ж двадцять третій пішов.

Івдя. Куріпочка! Онисонька?

Секлета Семенівна. Повненька. На театрах грається.

Івдя. Моє чаєнятко! Охтисонька?

Секлета Семенівна. Якби ти знала, яка гарненька!

Івдя. Моє янголятко! Ще про когось спитаюсь, а тоді вже скажу: нині одпущаєши рабу твою, владико, по глаголу твоєму з миром. Саватій Савлович як, голуб йорданський, ся мають?

Секлета Семенівна. Ой Івдонько!

Івдя. Що, голубице?

Секлета Семенівна. Горе!

І в д я. Та невже, золотокрилице?

Секлета Семенівна. Та ще ж яке горе!

Івдя. Не здоровенькі?

Секлета Семенівна. Не можу й вимовити. І в д я. Невже не живенькі?

Секлета Семенівна. На якусь реєстрацію покликали. Наказ од більшовиків — негайно щоб з'явитись! Попрощавсь, заплакав і пішов...

І в д я. І тут, у городі, реєстрація? А я думала, що тільки у нас на селі таке робиться, що через реєстрації та всякі революції з небожем посварилася...

Секлета Семенівна (дістала з шухляди колоду карт). Кинь на карти, Івдонько, поворожи мені, милонько!

Івдя. Ой кинула б, голубице, та заприсяглася перед Ісусом не брати і в руки. Секлета Семенівна. Івдонько, благаю! Івдя. Воздуховная, не можу! Секлета Семенівна. Заворожи, кажу! І в д я. Не можу, кажу!

І вже були б посварилися, та надбігла Устонька, старша донька в домі, суха, як тараня, дівка.

Устонька. Няня? Івдя. Голубівно моя!

Поцілувалися.

Устонька. Ну, яка я тепер, няню?

І в д я. А така, яка й була.

У с т о н ь ка. А всі кажуть, що я стара стала.

Івдя. Анітрішоньки!

Устонька. Правда? (Та й припала до Івді). Івдя. Тричі правдивая правда!

Зацілувалися.

Секлета Семенівна. Годі! Послі націлуєтесь! Бо вже, може, папу нашого зреєстровано. Чуєш, Устонько?

І в дя. Та як же нам не цілуватися, як не милуватися, коли ж шість годочків... Секлета Семенівна. Сім!

Івдя. Сім годочків минуло, як бачилися, а вона ж така, моя цесарочка, як і була: тонесенька, молодесенька!

Секлета Семенівна. Годі, кажу! Бо вже, може, Савасика тричі зреєстровано, а він прийде — і борщ не готовий. Іди вари, Устонько! Чуєш?

Устонька (пошепки). Досадно стало, що сама стара!.. (Пішла).

Секлета Семенівна (до Івді). Заворожи! І в д я. Не можу!

Секлета Семенівна. А я кажу — заворожи! На Саватія Савловича!

І в д я. То тільки на Саватія Савловича, тільки на його самого, бо заприсяглася Ісусом не брати і в руки... (Кинула на карти). Так, так... Утісненіе їм в серці велике, проте не вдавайтеся в тугу... Радійте, воздуховная!

Секлета Семенівна. А що, Івдонько? Що?

Івдя. Радійте! Дорога йому вперед і назад. Несподіваність. Радість. Бо дама з дороги у власному домі. Та така ж через неї радість, що райська радість!..

Секлета Семенівна (ревнощі дряпнули). Стара стала, Івдю, для райської радості. Не звеселиш більше!

Івдя. Отаке!

Секлета Семенівна. А таке! Бо це тобі не молоді літа, як, служивши у мене за няньку, ти медила його оком, випинала груди, вигинала гепу...

Івдя. Хто?

Секлета Семенівна. Хтокало! Івдя. Ще що вигадаєте, бариньо? Секлета Семенівна. Не вигадую! Аж тепер скажу, що бачила я все чисто, як на долоні, бачила!.. Івдя. Що?

Секлета Семенівна. Що?.. А хто тоді з Христонькою ходив, як не я? Та ще й паски пекла, як не я? Та й наморилася, натомилася? А хто до тебе у чуланчик шурхнув, як не він?..

Івдя. Коли, бариньо,— хоч тепер ви вже й не бариня,— коли?

Секлета Семенівна. Ав чистий четвер! Га-а?

Івдя. Вони... шахрану тоді шукали...

Секлета Семенівна. Знаю, якого шахрану шукав! Бачила! Все чисто, як у мікроскоп, бачила!

Івдя. Нічого ви не бачили, бо я тоді молилася, і на руках у мене Пистонька спала, а в серці Ісус Христос "був... Я тоді... (Розсердилась). Та як ви про таке, то й прощайте! От! (Пішла).

Секлета Семенівна (услід). Не Ісус Христос,— а він у серці був! А шахран у пазусі!

Івдя (з-за дверей). Ісус Христос, м'ята пахущая, васильки, а не шахран! От!

4

Ускочила Устонька: — Уже посварилися?

Секлета Семенівна. Ти з'яви собі, Устонько,— у хамки, у мужички м'ята в серці, Христос і васильки! Ха-ха-ха! Та хто .пойме віри? Хто? Розврат, а не Христос! Кропива!

Устонька. Ти вже няню вигнала?

Секлета Семенівна. Вона сама вигналась!

Устонька.. Це ти знов хочеш, щоб вона мені не поворожила, як тоді, та щоб знов я шість років у дівках сиділа?

Секлета Семенівна. Нічого подібного! Це вона!

Устонька. Ти, ти!.. Якби не посварилась була шість років тому, не вигнала няню, то вона б нам усім'на картах, може, так поворожила, що, може б, не було революції, а я заміж вийшла, ідійотко!

І в д я (з-за дверей). А заворожила б! І тепер ще дово-рожила б!

Секлета Семенівна. То вернись і доворожи! І в д я. Не можу, коли так!..

Секлета Семенівна. Га-а-а! Ти хочеш, щоб я тебе попросила? Не діждеш! Помру, а не попрошу! От присягаюся!

Устонька (в розпачі). Мамонько!

Секлета Семенівна. Присягаюся! От! (7 пішла в другу кімнату).

ївдя (з-за дверей). Ну й я, бариньо, не вернуся! До гроба жисті сама не вернуся!

5

Убігла друга дочка Настонька. То сестри одна до другої:

— Устонько!

— Настонько! Настонька. Няня прийшла! Устонька. Знаю! Настонька. І вже посварилися? Устонька. Так!

Настонька. А я дивлюсь, біля воріт стоїть і плаче няня. Мене зразу бах у серце передчуття: уже посварилися! Я до неї: няню! Невже уже?.. Так... Боже! Треба помирити, Устонько! Обов'язково і негайно! Поки більшо

вики не скасують карт, а вони не присяглися, ти розумієш?

Устонька. Уже заприсяглися! Настонька. І проклялися? Устонька. Ні... Але зараз проклянуться...

6

І іде не доказала, як з дверей виткнулися голови і проклинаючі руки Семенівни та Івдині разом, і почулися натхненно-люті

голоси:

— Будь же ти тричі пр9...

— Ви самі, бариньо, будьте про...

"Мамонько!", "Няню!" — скрикнули не своїм голосом Устонька й Настонька та й кинулись одна до матері, друга до Івді, ухопилися за кленущі руки й причинили дверима.

Настонька. Примирити вже не можна!.. Уже!..

Устонька (напружила всі свої розумові здібності). А може, можна ще спробувати таке, як тоді, пам'ятаєш, Настонько? Коли няня з прощі вернулась і вони теж були посварилися і вже заприсяглися не бачитися? Зустріти їх удруге треба, ніби вони й не бачилися! Біжи зараз до мамоньки, а я до няні, й зробімо так...

І вибігли.

Після тяжкої для глядачів і слухачів паузи вигулькнули:

— Настонько, як у тебе?

— Можна зустрічати!

І от трошки згодом перша ускочила Настонька. Радісно:

— Мамонько! Мамонько! Няня приїхала! Івдонька до нас прийшла!

І от знову зустріч та ще радісніша:

Секлета Семенівна. Невже? Івдя. Семенівно! Це ж я!.. Секлета С е м е н і в н а. Няня? Івдя. Я, моя воздуховная!

Секлета Семенівна. Та невже це ти, Івдонько? Івдя. Істинно, ще й воістинно, я.

Зацілувалися. Тоді тільки Настоньку обморок узяв.

Настонька. Няня? (Ухопилась за серце). Вікно!.. Води!.. (Та й зомліла сердешна дівчина).

Івдя (налила в кухлик води. Тричі побризкала. Припала до неї). Моя канарочка херувимськая! Моя іжехе-рувимськая! Чисто, як та Варвара великомучениця, що в церкві намальована,— така ж хороша!

Настонька. Невже, няню?

І в д я. От істинно!..

Та й зацілувались.

Секлета Семенівна. Ну, годі вже, Івдонько! Годі!

Устонька. Настонько! Не витинай сцен!..

Івдя. А як, моя голубівно, як не витинати сцен, коли ж скоро... сім годочків як бачилися, коли я сама вже без сцен затомилася й запріснилася...

Секлета Семенівна. Годі, бо вже Христонька іде!..

8

Ще Христонька і в двері не ввійшла, як назустріч їй Устонька, Настонька, Секлета Семенівна:

— Ой Христонько! Угадай!

— Няня прийшла!

— Наша Івдонька прийшла!

Івдя (і сама від того крику за ними побігла). Я прийшла! Я прийшла! Здрастуй, павочко моя!

Христонька мовчки стала на порозі.

Устонька й Настонька наввипередки біля неї:

— Я така, як і була, каже няня!

— А я на Варвару великомученицю похожа, ага!..

Секлета Семенівна. Це ось хто великомучениця! (На Христю). Цитьте, ідійотки, бо ми ж усі забулися няні сказати, що з Христонькою сталося!..

Устонька й Настонька зразу вщухли. За лоби взялися, що як же вони та про це забулися. Сумовито-врочисто виступила Секлета Семенівна:

— Бачиш, Івдонько, Христонька мовчить? Ми до неї як маком посипали, а вона мовчить!

Івдя (розгублено). Мовчить...

Секлета Семенівна. І мовчатиме, поки не скінчиться революція і ввесь переворот!..

Устонька (закоментувала). Христонька обіт дала богові! Обріклася богові мовчати, аж поки не скінчиться більшовицька революція, аж поки не вернеться до нас цар — мовчатиме й мовчатиме.

Івдя (припала до Христоньки). Хотіла й я обріктися мовчати, та праведного духу не вистало... (Побожно поцілувала Христоньку). Помовчи й за мене, моя ти обітнице, моя праведнице!..

Христонька (написала пальчиком у повітрі. Сестри прочитали). Це бог послав няню за сюрприз для па-поньки, бо він позад мене додому йде, сам не свій іде...

Секлета Семенівна. Боже! Це він з реєстрації. Устонько, йди варити! Настонько, йди варити! Настонько, мух вижени! Христонько, ти мовчи!.. Хоча ні! Давай краще разом всі папоньку зустрінемо!.. Кричіть усі, що няня приїхала, наша Івдонька приїхала, а ти, Івдю, вийдеш наперед... Ні, ні! Я вийду наперед, а ти з-позад мене, як сюрприз, до його вискочиш, щоб він ізрадів, щоб хоч трішки звеселився!..

9

Тільки Гуска на поріг, а його вже криком вкрито:

— Папонько! Няня приїхала!

— Приїхала няня, папонько!

— Ой! приїхала!

— Приїхала, ой!

Івдя (сюрпризом вискочила). Не приїхала, а прийшла, голубе мій йорданський, прилетіла на своїх сердешних ніжках. Сорок сім верстов, як бджілонька, летіла і ні разу не сіла — хоч як треба було, а не сіла, щоб тільки скоріше прийти, щоб сказати — здрастуйте, голубе Саватію Савловичу!..

Та зустріч ця не справила на Гуску жодного враження. Розмислений, розгублений і справді сам не свій мовчки пройшов в.н до столу і тяжко сів, тишею всіх, як мішком, накривши. Як з домовини, голос до жінки подав:

— Скільки у нас всіх дочок?

Секлета Семенівна, біду передчуваючи, промовчала.

(По паузі). Спитали: скільки дітей? Сім дочок, кажу. Перечислись! Перечислив — шість вийшло...

Секлета Семенівна. Як же так, Саваєику, коли ж сім: Устонька, Настонька, Пистонька, Христонька, Хро-стонька, Онисонька, Охтисонька.

Гуска (дивлячись в одну точку). Так і я почав. А вони мені: доньки в вас дорослі? Дівчата? Цілі громадянки? А ви їх змалюєте? Знижуєте? Зменшуєте?.. Будь ласка, на повні ймення! Як ваших дочок повні наймення?

Секлета Семенівна (боязко). Устя, Настя, Пис-тя, Христя...

Гуска (скрикнув). Загину, а так своїх власних дочок не називав і не назову-с! Мужичок з них, когуток, хоч як хочете,— не зроблю. (Секретно подумав і почав). Усти-мія, кажу, Настасія... (До жінки). От кажи тепер далі ти!

Секлета Семенівна. Устимія, Настасія, Писти-мія...

Гуска (хмуро поправив). Євпистимія!

Секлета Семенівна. Євпистимія, Євхристимія...

Гуска (поправив). Христинія!

Секлета Семенівна. Христинія, Хростинія...

Гуска. Євфросинія!

Секлета Семенівна. Євхросинія... Та ми ж ніколи, Савасику, так їх не називали.

Гуска. А тепер треба, б'од нас тепер, як помітив я, церковні наші імення хочуть одібрати і всіх нас на Роз та Карлів хочуть обернути. Треба берегти! Святині-с!.. Христинія, Євфросинія, а далі?

Секлета Семенівна (змокріла). Христинія, Євхростинія, Онисон... Онисинія...

Гуска (поправив). Онисія!

Секлета Семенівна (безпорадно скінчила). І Онисія...

Гуска (хмарно). Шість. Де ж сьома! Сьома де?

Взялась сердешна Секлета Семенівна пригадувати. Івдя, дівчата й собі на пальцях рахують, а не пригадують. І от Гуска голосом ще значнішим:

— Отак і я пригадував, на пальцях рахував... І не пригадав. (Велезначно). Звернули-с увагу-с! (По паузі). Заждіть, кажу, я зараз... (По паузі). Революція, кажуть, не може ждати — не баріте нас! То я зареєстрував шість. Аж повертаючись додому, аж біля церкви згадав: Охтисонька — це ж Теоктиста!

Всі. Теоктиста, Теоктиста, Теоктиста.

Секлета Семенівна. Що ж тепер, Савасику?

Гуска. Не знаю, але увагу, помітив, звернули-с... Гадаю, що треба ждати на трус, себто на обшук у домі...

Секлета Семенівна (з жахом). Будуть шукати Охтисоньку?

Гуска. Дурепо! Нащо вона їм? Шукатимуть те, що ми сховали од них, розумієш? Хоча постривай!.. Можли во, що й Охтисоньку тепер небезпечно на легальному стані держати. Побачать — неодмінно спитають: чому сім, а не шість згідно з реєстрацією?.. (Завмер на стільці). Жах! А все ти (на жінку) винувата! Сім штук навела... Сім дівок у домі. Пригадуй тепер їх! Реєструй!

Секлета Семенівна. Хіба ж одна я, Савасику? Винний і ти ж! Хай бог посилає, казав.

Гуска. Я за сином гнався, дочковал! Я сина хотів! (7 знов завмер).

І всі завмерли, придавлені такою подією.

Раптом ускочила і тишу радісним криком Хростонька розбила:

— Папонько! Мамонько! Більшовики коней запрягають! Виїжджають! Тікають!

Гуска (аж підскочив). Де? Куди? Хто казав?

Х р о с т о н ь к а. Сама бачила!

Гуска. Де-е, питаю?

Хростонька. У Тулумбасовім дворі, їй-богу! Я іду отак з базару, коли дивлюсь: у Тулумбасовім дворі... де опродком... (Побачила Івдю). Няня!.. Запрягають... (Аж обморок її узяв). Більшовики запрягають... Няню...

Гуска. Припини негайно обмороки! У Тулумбасовім дворі...

Хростонька. Няня ж! У Тулумбасовім дворі...

Гуска. Жодної няні... Бо я її ще не бачу сам і не можу зразу побачити через вищезгадані обставини!

Хростонька. У Тулумбасовім дворі більшовики запрягають коней. Аж в п'ять возів. Народ біля воріт: "Тікають! тікають!.." А на возах газети, книги, прапори, скорописки-машинки — вся революція, папонько!

Г у с к а. 1 ти бачила все це й.чула?

Хростонька. На власні очі й уші, папонько!

Гуска. Забожися!

Хростонька. От убий мене хрестом дубовим з неба — бачила! Г у с к а. А прапори згорнуті чи розгорнуті?

Хростонька. Згорнуті! І все жужмом. При мені касу почали вантажити, папонько! Залізну! От таку!

Гуска (аж підскочив). Значить, справді тікають. Боже! (До жінки). Вари борщ, Секлето, і навіть з салом. Тікають! (До Івді). Боже мій, кого я бачу? Невже ще й Івдонька?

Івдя. Прийшла, голубе мій йорданський.

Гуска. Вари з куркою! Бо на придачу ще й Івдонька до нас прийшла. Невже ж отак все старе життя до нас знов вернеться, в садочку проросте і в серці процвіте! Боже, чого ж ви стоїте? Хіба не бачите — Івдонька прийшла! Здоровкайтеся! Вітайтеся!

11

Аж тут третя донька Пистонька: — Папонько! Мамонько! В Ісая Олисійовича, у Туболі, будинок конфісковують, а їх всіх у флігель уселять — Лесічку, і Лелічку, й Аделічку, всіх чисто і навіть назавжди, бо з іконами!..

Хростонька. Аз Тулумбасового вже тікають, Пис-тонько, більшовики! Книги на вози вантажать, касу, ско-рописки-машинки, аж три вози прапорів позгортали — так тікають!

Пистонька. Ані подобинки, папонько й мамонько, бо то ж вони з Тулумбасового переїздять зараз у Тубо-лин, а ті, що були у Коржа в домі, переїзять до Тулумбаса, а в Коржа буде їхній комтруд, це той самий, де сьогодні папонька був на реєстрації, що в Гили у домі, бо там тісно...

Гуска (знову сам не свій). Значить, не тікають? Пистонька. Ні.

Гуска. А Івдя прийшла чи теж марево і раптовий крик?

Івдя. Прийшла, голубе мій сивий! Прийшла і теж отак не вірю, чи прийшла я, чи не прийшла ще, чи справді бачу й чую голуба мого йорданського, голубицю мою воздуховную, моїх голубівень-голуб'яток, чи це туману мені хтось в очі напустив...

Гуска. Здрастуй, коли так! Яким вітром і так далі, га?

Івдя. Утекла в город до вас од небожа Степана, голубе!

Гуска. Од Степана?

І в дя. Од його, голубе мій сизокрилий! У комуну вписався!

Гуска. Степан?

І в д я. Ой голубе, трохи не вбив! Як уписався та як почав ходити на їхні збори, як почав — чорний став, а очі червоні, а потім зелені. Дивлюся раз, а він на ікони зубами клац!

Гуска. Степан? На ікони?

Івдя. А тоді на мене клац! Клац, клац, клац! Геть, кричить, релігію і всіх богів! Тоді ангел шепнув мені в праве вухо, архангел у ліве, що є ще у мене пристань остання, приймуть мене Саватій Савлович во человіцах благородний — тікай! І не помилилась...

Гуска (зажурившися). Думав я, мріяв секретно на село втекти і, між іншим, саме до Степана. Благовірний був мужик. І от на!.. Клацає... Загинув світ! Погибає, між іншим, та як погибає! Ганебно-с!

Тут вскочила шоста донька, повненька Онисонька. Задихана:

— Мамонько! Папонько! До нас Івдонька іде! Няня, кажуть, зараз прийде. Хрещена бачили її. Кажуть — біжи, Онисонько, додому та попередь, що йде... Ху-у!

Гуска. Хух! Спасибі за попередження, але вона, здається, вже прийшла.

Онисонька (побачила Івдю). Няня?

Івдя. Онисонько! Чаєнятко!

Онисонька. Як тобі не соромно, няню! Так скоро прийшла, що не дала мені й попередити, гм-м... (І не поцілувалася з Івдею). А знаєш, хто ще приїхав та йде до нас, мамонько? папонько? П'єр! Кирпатенко П'єр з Києва приїхав! Додому назавжди приїхав, бо університета їхнього закрито! Більшовики закрили, бо думають якийсь свій одкривати. Він з Охтиською іде. І я б оце йшла, та хрещена послали... (Знов до Івді). Гм-м, а все через тебе, няню!..

Та дівчата вже не слухали її. Наче вітром голівоньки захитало і по губах прошелестіло:

— П'єр Кирпатенко!

— Кирпатенко П'єр!

— З Охтиською!

13

Тут справді увійшли гарненька Охтисонька й Кирпатенко

ГГєр.

Охтисонька (щасливеньким голосом). Угадайте, хто прийшов, папонько! Ніколи не вгадаєте, мамонько, і навіть на картах (до Івді), няню! ГГєр Кирпатенко, панове!.. З Києва! От! І назавжди!

Гуска (привітавшись). Ніяк не привчиш (на Охти-соньку) до нових соціальних звичаїв. Ти її — товаришко, а вона тобі — панове, Петро Басовичу, га?

Кирпатенко. На землі перш за все живуть люди, а потім вже товариші або панове, Саватію Савловичу!

Г у с к а (радісно). Я так і клав, що ви іменно так мислите, П'єре, вибачте мене, старого, на фаміліярності, бо я вас знав ще П'єриком. Отаким — спом'ятаєш, Секле-сю?.. З Києва?

Кирпатенко. Так.

Гуска. Сідайте! Невже закрили? Храм науки?

Кирпатенко. "Геу мігі"! Так! Замість храму науки там тепер великий запитальний знак.

Гуска. Сідайте, коли так, ось на цеє крісло, П'єре. Одне тепер держимо. Сідайте і скажіть, чи скоро' все це скінчиться: революція, військовий комунізм і все це?

Кирпатенко. Революція вже скінчилася, Саватію Савловичу! її вже нема!

Гуска. Чого тоді, скажіть, кругом таке чудне щось діється, що я вже не впізнаю життя. Пречудне щось діється. Наприклад, скажу вам

секретно, недавно оце один мій знайомий, на еспанку захворівши, залпом півкварти самогону випив і заставив жінку про комунізм йому читати, га? Або ще чудніше. Тулумбас, ви його знаєте, двадцять років апостола в соборі читав, разу не помилився, а оце в неділю, почавши як слід (удаючи) "апостола Павла чтє-е-ніє", раптом чуємо: "Я мав,— читає,— дом на Міщанській ву-ли-ці, одібрали — я оддав, я мав,— бере вище,— дом на Базарній ву-ли-ці, одібрали — я оддав, я мав,— ще вище,— дом на Садовій ву-ли-ці, одібрали — оддав, дак куди ж ти дивишся... боже?" Та як заплаче, плаче, а тоді як зарегочеться. Істерика-с. Так-с! Бо справді три будинки мав, і всі одібрали, а ви кажете — революції нема, вона скінчилась, га?,

Кирпатенко. Вона є,, та це вже не революція. Революція, це коли березень, повідь всенародного почування, свобода на золотому човні, а не розхристана шинеля, не цигарка в роті, не ізігнутий багнет, розумієте? Ах, ах, якби ж то у нас відбулася до краю справжня, чиста революція!.. (По паузі). Я чув від Охтисоньки, що ви вже не служите, Саватію Савловичу?

Гуска. Не можу! Пробував і не можу-с! У канцеляріях у шапках сидять, цигарки палять, і кожне тебе товаришем взиває. За що? Двадцять три роки прослужив, на колезького секретаря вислуживсь — і нате-с. Знов мене знизили, з простим писарем зрівняли. Де ж правда? А ще називаються революціонерами! Борються за правду!

Кирпатенко. Хіба вони революціонери? Узурпатори, Саватію Савловичу, демагоги етцетера!

Гуска.. Ось вона, правда-с! А яка служба до революції була! Краса! Рангів достойнее вшанування. У нас в установі тридцять службовців сиділо, а тиша — літання мух було чути. Лампадок неугасимий горів. На оливку складалися. Не служба, а літургія-с була! Додому з неї, як з церкви, бувало, йдеш. А вдома... Та, мабуть, про це все вам слухати не цікаво, П'єре-с?

Кирпатенко. Будь ласка, Саватію Савловичу! Я теж зараз під таким настроєм, що хочеться сказати: "Невольно к этим берегам влечеть й меня неведомая сила..."

Гуска. Дякую-с! А вдома бджілки, поросята, доньки зустрічають: папонька йде! Накривайте стіл! Папонька!.. Обідаєм — і в сон. То як на човні — на канапці тій — мрієш, пливеш. Тихо. Потому чай. Першу чашку гарячого і тільки в прикуску, щоб всю твою анатомію після сну промило. А потім вже другу, третю з варенням, наливками, та з такими, що на всю губерню пахли, пам'ятаєш, Секлесю? А ввечері Настонька й Пистонька (заспівав тихенько, акомпануючи пальцями): "Кри-ки чай-ки белоснежной, запах моря и-и сосны..."

Охтисонька (до П'єра). Це папонькин і мій най-улюблений романс.

Устонька, Настонька, Пистонька, Хростонька, Они-сонька—всі, крім мовчальниці Христоньки, ревниво, наввипередки:

— І мій!

— Брешеш, мій перший!

— Мій! Мені він першій уподобавсь!..

— Ме-ні!

Гуска. Настонько! Охтисонько! Ось заспівайте нищечком, тихенько, щоб те все ще краще згадалося!

Настонька. Без акомпаніменту не вийде так, папонько!

Гуска. Можна трошки й з акомпаніментом. Дозволяю. Тільки тихенько, конфіденціяльно!

Деньки зраділи.

А ставні, між іншим, зачиніть!

Секлета Семенівна. Темно ж буде, Савасику!

Гуска. Зате безпечніше. Можна буде свічку засвітити. Навіть дві дозволю! Хай справді ніби вечір буде, за вікном зоря... Старорежимна, хороша зоря, П'єре-с, га?..

Тим часом доньки зачинили ставні. Секлета Семенівна дістала захованих пару свічок, Івдя засвітила. Потому разом всі одсунули

стару шафу і:

— Цс-цс-цс!..

Витягли з закапелка приховану фісгармонію. Хростонька сіла, замолола ніжками, Настонька і Охтисонька анголицями по боках стали. Хростонька заграла, Настонька і Охтисонька заспівали:

Крики чайки белоснежной, Запах моря и-и-и сосны, И немолчно безмятеж-ной Плеск задумчивой волны... Гуска (зворушений). Яке запашне, що вже солодке життя було! Різдво, кутя, перша зірка, ковбаса. Пам'ятаєте, П'єрику, яка ковбаса була! Малоросійська! Кирпатенко. Українська, Саватію Савловичу!.. Гуска. Тільки-с малоросійська! Бо за їхньої України такої ковбаси вже нема і не буде-с! Унесуть з комори, а вона вся в смальці. Почнуть смажити, а од неї дух, аж апостоли на небі облизуються. Іменини! Дев'ять іменин я справляв, П'єре! Та які! Сусіди, вертаючись, всю ніч, було, блудять, дороги додому не можуть знайти. А пам'ятаєш, Секлесю, як одного разу на Охтисоньчиних іменинах Тулумбас з Туболем за Глінку посварилися, га?

Секлета Семенівна (до П'єра). Тулумбас каже, що Глінка кращий, а Туболя — Неглінка, кричить...

Настонька. А Присовський, мамонько, за Присов-ським стояв Туболя. (До П'єра). А коли вертались додому, то поставали на вулиці навколіна...

Устонька, Пистонька, Хростонька, Онисонька — кожна до П'єра:

— Туболя стояв на сухому: "Присовський!" — кричить.

— А Тулумбас...

— У калюжі навколішках кричить...

— Уклоняюсь великому генієві... Христонька (не видержала. Перебили. Пальчиком

у повітрі черк-черк. Сестри прочитали). Глінці, кричить!

Охтисрнька (до Христоньки ревниво). Не задавайся, бо П'єр уже знає, що ти обріклася. І взагалі, коли мовчиш, то мовчи!

Христонька (черк-черк). Ідіотка!

Гуска (ввесь у спогадах, ще дужче зворушений). Музикальні люди. Музикальні обидва-с! Так! Життя було. Навіть в піст, у великий перед Великоднем піст, нам у сто крат смачніше жилось, ніж тепер на перше їхнє мая. Бувало, на поклонах у соборі стоїш, а вже тобі у повітрі паскою пахне. Мрієш і ждеш. Верба зеленіє. Вербна неділя. З утрені приходиш з свяченою. (До доньок). Пам'ятаєте, Устонько, Настонько, Пистонько, Христонько, Хростонь-ко, Онисонько, Охтисонько, вербу?

То доньки, згадавши, голівками закивали, засміялись, одна за одну

заховались.

(Ніби справді з свяченою вербою). Верба б'є, не я б'ю! За тиждень Великдень!..

Доньки, ніби справді маленькі, у ліжках ручками позакривалися, ковдрочки на себе напинають:

— Ой папонько! Ой, ой!..

Г у с к а (у спогадах). Чистий далі четвер. Страсті. Свічок, свічок! Кожне з свічкою. У мене ж сім горіло вряд. (Показав на доньок).

То вони і це згадали, уряд поставали, кожна ніби з свічкою. Гуска заспівав. Доньки підхопили: "Сла-а-ва долготерпению твоєму, гос-по-ди...

Гуска. Стоїш, а в повітрі ще дужче паскою пахне, бо вдома вже печуть, та які!

Секлета Семенівна (у спогадах). По триста яєчок у паски клала...

Івдя. Одних жовтків!

Секлета Семенівна. Самих жовтків! А Киящи-ха, Мар'я Панасовна, п'ятсот сорок поклала, а паски й не зійшли. Дак вона з досади, сердешна, захворіла і вмерла, пам'ятаєш, Савасику?

Гуска. Чотирнадцятого апріля. Точно... І от вже до плащаниці йдемо. Пам'ятаєте?

Івдя (у спогадах). Дівочки, як анголятка. райськокри-лії, в голубому, в білих комірчиках, пам'ятаю:. Устонька, Настонька, Пистонька,

Хростонька, Христонька, Онисонь-ка, Охтисонька попереду, а Саватій Савлович, а Секлета Семенівна, як голуб з голубкою, позаду...

Устонька (у спогадах). По дорозі всі візники на нас оглядалися...

Настонька, Пистонька, Христонька, Онисонька, Охтисонька й собі:

— До папоньки здоровкалися!..

— А городові струнко ставали...

— У Хростоньки бантик завжди розв'язувався.

— Брешеш! То в тебе панталони...

Гуска (з погордою). Тільки без вираженій! (Знов у спогадах). Великдень...

Заспівав, доньки підхопили, Хростонька на фісгармонії програла: "Пасха, двери райские нам отвер-за-ю-щая".

Гуска. Ковбасою, паскою пахло все життя! А тепер? Івдя. Котлеток курячих було не хочуть. Киселику — не хочуть. Супу того або бульйону просиш-просиш, аж плачуть — не хочуть. Одне желе мої голуб'ята й їли. Желе, а не жисть була!

Хростонька, Н а с т о н ь к а, П и сто н ь к а. В дымке розово-хрустальной Умираю-щий закат, Первой звездочкой печа-альной Золотой далекий взгляд... Кирпатенко (розворушило і його). Так! Зруйнували, поламали життя. Приїхав — і сонце не те, не так світить, не так гріє наше українське сонце! Гуска. Малоросійськоє-с!

Кирпатенко. І квіти не пахнуть, листя якесь пайкове, і соловейків не чути...

Гуска. Повтікали й вони од революції-с. А які соловейки були! Сядеш, було, на ганку й слухаєш... Кругом тебе перш за все тиша. Ти-ша! Тільки котик під ногами мур-мур...

Устонька, Настонька й Пистонька.

Чудный ме-сяц полный ласки В блеске царственном сво-ем. В эту ночь, как будто в сказ-ке, В упоенье мы живем.

Гуска. Тільки котик під ногами мур-мур... І життя тоді, як котик, було (сльози кап-кап), мур-мур, мур-мур... А тепер?

Розчинилися двері. Двоє. Один з папірцем у руках:

— Та живий тут хто є, що ніяк не достукаємось?.. Хвилин, з десять грюкаємось... Я агент од житлосекції комунального відділу... Ти глянь, надворі день, а у них чомусь тут ніч!..

Всіх заціпило. Громадянин Гуска Саватій тут живе?..

Мовчанка.

Ти диви, скільки їх тут, і жодне не озивається. Глухонімі, чи що? Приймайте квартиранта! Ось ордер. Чуєте?.. Та будьте ж ви нормальні, громадяни, озовіться!..

Івдя захрестилась. Завіса

ДІЯ ДРУГА

1

Кш-кш! Куди лізеш, злопоганиця? В кого спиталася, нахабнице? (Шепотіла, на варті під дверима квартиранта сидячи, одмахувалась од докучливої мухи невиспана, очманіла Івдя. Хилилася обважніла голова, і знов муха лізла в ніс). Куди?.. Всі комахи, як комахи: бджілонька збирає мед, курочка співає, чижик несеться, а ця тільки знає, що в ніс лізе, клята!

2

Уся навшпиньках, уся на півголосі, увійшла Секлета Семенівна:

— А що, Івдонько?.. (На двері). Як він там? Івдя (засичала). Цс-с-с. Заснув!.. Секлета С е м е н і в н а. Заснув?

Івдя. Всю ніч читав, а оце заснув... Чорні книги читає!..

Секлета Семенівна. А може, не чорні, Ів-донько?

Івдя. Чорні, голубице!

Секлета Семенівна. Крізь двері ж не видно, Ів-донько...

Івдя. Чую, що чорні!..

Секлета Семенівна. Всю ніч не спала й я... Са-васик все думає, думає. Каже, що його (на двері) небез-премінно на підслухи до нас послано, на підглядання, що в нас є... Аж удосвіта тільки здрімався. І приснився,

Івдонько, сон: ніби я дивлюся у дзеркало у велике. Дивлюся й боюся: як же це я в дзеркало велике дивлюся, коли ж ми його на горищі сховали! Дивлюся — аж воно вже не дзеркало, а вода і мій відбиток. Далі бачу — не відбиток, а я у воді. У ногах вода, в головах вода, скрізь вода. Ой, побіжу мерщій, думаю, до Івдоньки, хай одгадає цей сон. Мерщій прокинулась і оце прийшла. Проти чого цей сон, Івдонько, скажи?..

Івдя аж головою похитала — такий, мовляв, поганий сон. Тільки роззявила рота, щоб одгадать, аж тут...

3

Увійшов Гуска. У халаті. Теж навшпиньках. Голова пов'язана мокрим рушником. Під полою щось держе:

— Надумав!..

Секлета Семенівна. Що, Савасику? Що?

Гуска. Надумав я... (одними губами) нижеследующее... (Голосніше). Котра зараз година?

Секлета Семенівна. Пів до п'ятої.

Гуска. Нічого подібного! Зараз, я проходив, сімнадцять хвилин на п'яту. (До Івді тихо). Що чути од його?

Івдя (засичала). Цс-с-с! Всеньку ніч читав чорні книги та скреготав зубами йорданськими. А зараз заснув.

Гуска. Саме слушний час... Надумав я... (Дослухаючись). Хух!.. Сни, між іншим, погані приснилися, дарма що не спав сливе. Перший сон: немов його превосходительство генерал-майор Телей-Теліпатов, наш

покійний повітовий маршалок, кругом церкви плащеницю сам-один носив і псалом "Векую м'я отринул еси" замість належного йому баса дискантом співав. Приходить свиня наша Маргарита, ніби захворіла, сердешна, аж вуха посиніли,

приходить до нас у спальню, це, між іншим, другий сон, і кашляє. Третій, як півні заспівали, приснився: немов у мене ще одна голова виросла, га?..

Івдя. Радійте, йорданський, це к тому, що ви розумніший станете!..

Гуска. Секлеся ніби теж отак привітала: тепер ти, говорить, ще розумніший станеш... А я немов, дві голови свої обмацавши, у відповідь на вищесказане одказую точно й непохитно: чи розумніший стану, а дві шляпи купувати треба. А де їх тепер купиш, коли всі магазини конфісковано!.. І все ж таки, незважаючи на такі злопогані сни, я надумав... (Витяг з-під поли свердло). Просвердлити до його дірочку...

Секлета Семенівна (з жахом). Навіщо, Саваси-ку? Навіщо ще й дірочку?..

Гуска. Щоб підглядати, що він там робить, що навіть думає, і коли його вдома нема!..

Секлета Семенівна. Не треба, Савасику! То він нас хоч не бачить, а тоді почне й собі підглядати...

Гуска. Не зможе він підглядати, дурелю, бо дірочка буде з нашого боку!

Секлета Семенівна. Ах, Саватію, як ти сам не розуміш, що дірочка — вона ж з обох боків дірочка!..

Гуска (розгубився). Гм... є дірочка ж і з одного боку, наприклад, вухо тощо... Га?

Івдя (не розгубилася). Ой, по-дурному вас збила Семенівна, голубе мій воздуховний! Дірочку ж можна буде, подивившись, заткнути або замазати...

Гуска. Авжеж! Кожну дірочку можна заткнути й замазати. І не мене цього вчити!.. (Накинувшись на жінку). А все через тебе збиваюсь!..

Секлета Семенівна. Савасику!

Гуска. Мовчи! Електричні дзвонки казав у куми сховати, так в капусту заквасила, срібні ложки теж — а тепер бійся! Свиню Маргариту казав заколоти, дак ні,—у старий льох закопай, а вона ще чуткіше там хрокає! Гардероб на горищі! Ковбаси смердять! А там же і його величества портрет захований, га?

Секлета Семенівна. Мовчи!.. Почує!..

Гуска. Я мовчу. Ти не кричи! (Піднесеним голосом). Бо дід мій Опанасій Іванович Гуска, може, биндюжником був і п'ятипудові лантухи, як подушки, носив, а бабушка, дак це ж факт,— яблуками на базарі торгувала і старшого городового Інокентія Частила привселюдно побила!.. (Показав Івді на двері, щоб підслухала).

Івдя (вухом до дверей припала). По-сонному дихає. Спить.

Гуска. Ага! Не хоче підслухувати тоді, як треба... Так от же тобі!.. (Засвердлив свердлом у двері).

Секлета Семенівна ухопилась, сердешна, за серце.

4

Аж тут раптом Устонька.

— Мамонько, нянюшко! Ой, який мені...

У Гуски з несподіванки випало з рук свердло:

— Хух! Як з гвоздя зірвалася... Чого? Устонька (й сама перелякалась. Долепетала). Мені приснився сон!..

Гуска (перекривив). їй приснився сон! А не можна, щоб без снів. Тридцять перший стукнув у голову! Пора, я думаю!..

Секлета Семенівна. А може, Савасику, їй такий приснився сон, що не можна нам, не можна свердлити дірочки!..

Гуска (подумав. По паузі до Устоньки). Говори який!..

Устонька. Ніби церковця. Горить свічечка. І ніби наш диякон, отець Христофор, ходять по церковці з гусаком під полою. Коли щось у вівтарі бу-бух. Дивлюсь— отець Христофор додолу гу-гух! А гусак ніби до мене. Дивлюся, аж то вже не гусак, а білий, білий лебідь і просто до мене ніби пливе...

Івдя. А хороший сон, голубівно. Це (до Секлетц Се-менівни) небезпремінно к вінчанню їй, моя голубице! Лебідь — це жених, іде вже до неї, десь близько... Білий жених.

Секлета Семенівна (шепнула Устоньці у вухо). Кирпатенко П'єр!

Івдя. А отець Христофор повінчають...

Гуска. Коли б навпаки не вийшло. Замість білого оцей (на двері) щоб не припав та не бубухнув з гармати. Агент з гран-чеки, чули? А отець Христофор поховає. Обов'язково треба просвердлити!.. (Узявся знов свердлити).

Секлета Семенівна і Устонька вхопились за серце.

5

Тут вскочила Пистонька:

— Івдонько! Мамонько! Сон!..

Гуска (знов перелякався). Хух! Як з гармати — сон! Не можна тихіше?..

Івдя (пошепки). Папонька, Саватій Савлович, голуб наш йорданський, пробивають до агента дірочку...

Гуска. Говори який? Тільки скорочено!

Пистонька. Ніби революція перестала. І от стало тихо-тихо, як колись. І от ніби ніч. Усі сплять, одна я не сплю. І от ніби чую — ніби під'їздить хтось до наших дверей. Кінь дихає. Подивилась у вікно, аж хтось у студентському кашкеті...

Устонька. П'єр Кирпатенко, думаєш? Він уже мені першій приснився!

Пистонька (огризнулась оком). Серце раптом: приїхав, і саме по тебе, Пистонько, щоб викрасти і без благословення повінчатися в церковці, що на кладовищі... А-ах! Я б їхню революцію на шматочки всю порвала і ногами потоптала! Отак! Отак! (Розірвала хусточку, кинула, ще й ніжкою туп-туп).

Гуска, замахав руками. Засичав. Засичала й Івдя. Засичали страшно:

— Цс-с-с!.. (Показали на двері).

Гуска. Революція не хустка, дурепо, її не порвеш. А хустка ж не революція, ідійотко, що ти її рвеш. Двадцять сьомий, здається, у голову грюкнув... Пора вже, я думаю! (На Івдю). Підслухай!..

Івдя (припала знов ухом до дверей, як лікар до гру дей). Цс-с... Серце як б'ється у нього! Проте спить.

Гуска знов приставився свердлом. Секлета Семенівна й доньки ще дужче вхопились за серце.

6

Ускочила Настонька:

— Боже! Невже ще не?.. Гуска (трохи не впав). Що? Настонька. Не пробили дірочки? Гуска. А... що?

Н а с т о н ь к а. Та це мені приснилося. Ніби ви, папонько, не то П'єр Кирпатенко поза мене пройшов, не торкаючись навіть підлоги ногами, ніби на крилах, і свердло в руках. Мене зразу бах у серце передчуття: це двері! Папонько не то ГГєре! Питаюсь... Так! Двері!.. І пройшли. Чую: трісь-трісь... Боже! Невже уже? Гуска. Ну?

Настонька. Скрикнула я... і прокинулась.

Гуска. Скрикнула! Прокинулась! Не могла підождати, щоб доснилось! Не могла до кінця!.. А вже, здається, й пора. Двадцять дев'ятий ударив у голову... (Приставив свердло до дверей).

Тільки зібрався спересердя крикнути, тільки дівчата, Секлета Семенівна за серце вхопились...

7

Аж тут Христоньку наче вітром нанесло. Пальчиком у повітрі

черк-черк:

— Сон! (Прочитали). Гуска. І цій сон!..

Христонька (черк-черк, сестри прочитали). Ніби ніч. Дві свічки. Двері оці і не ці. На дверях чиясь рука пише: мані, факел, фарес...

Гуска. Кому?

Христонька (пальчиком). Тому, хто розлучить, Христонько, нас. Пише в студентському обшлазі рука.

Гуска. Хух!.. Кажуть, що хто мовчить, той двох навчить. Нічого подібного! Ось (на Христоньку) третій рік мовчить, і навпаки: сам через неї ідійотом стаю. А вже би пора! Двадцять п'ятий, по очах навіть видно, що грюкнув... (Приставив уп'яте свердельце).

Тільки зібрався на сили, тільки дівчата та Секлета Семенівна уп'яте за серце вхопилися...

8

Як тут аж три разом — Хростонька, Онисонька й Охтисо нька.

Охтисонька. Мамонько! Івдонько! Сон!.. Онисонька. Це мій сон! Хростонька. Мі-і-ій!

Гуска, Секлета Семенівна, Пистонька, Настонька, Устонька, Івдя і навіть Христонька пальчиком:

— Цс-с-с!

Показали всі на двері, на Гуску, на свердло.

Гуска. Говори одна котора!

Охтисонька (перша). Сон! І знаєте який? Той самий, що приснився Віроньці Кандибі перед її весіллям, їй-богу! Ніби річка, місток, я переходжу й бачу, ну точнісінько так, як Вірочці снилося: місток ніби трішечки до берега не достає. Переступити — боюся. Раптом дивлюся — на березі П'єр...

Онисонька. А дзуськи! Це мені приснилося!

Хростонька. Мені!

Охтисонька. Руку подає, переводить...

Онисонька (перехопила). Нічого подібного! Це мій сон!..

Хростонька. Мій!

Онисонька. Вона в мене вкрала, папонько!

Хростонька. Сама ти ідійотка!

Гуска. Цить-те!.. Цитьте, поки я зовсім вам маніфакел оцією (показав кулак) не написав! Боже! Та тут тебе мертвого з гробу піднімуть і знов тебе в трупа обернуть, поки ти дірочку просвердлиш. (До Івді). Підслухай ще раз!

Івдя (припалась). Щось вже й дихання не чути...

Гуска (з гробовим гумором). То, може, вже і він не видержав, помер, слухаючи вас, ідійоток, га? (Подумавши). А може, він справді помер, Івдонько, га? (Злякавшись цієї думки). Бога ради, Івдонько, ще раз підслухай! Бога ради! Агента з гран-чеки, скажуть, на той світ загнали!..

Івдя. Сама не дихатиму, а вже дослухаюсь!.. (Набрала повні легені повітря, затримала дух, аж прилипла вухом до дверей).

Гуска (на доньок, на жінку). Не дихайте й ви!

І всі не дихали, поки Івдя слухала. Нарешті дослухалась, од дверей одлипла:

— Живий, бо чую, саме сон йому сниться.

Гуска прислухався сам. Перехрестився і засвердлив. Доньки вхопились за серце. Секлета Семенівна вже не дихає. Раптом — трісь!

— Ой!

Ойкнули Устонька, Настонька, Пистонька, Хростонька, Онисонька, Охтисонька й Секлета Семенівна разом та й помліли. Гуска, свердло кинувши, руками накрився й очі заплющив.

На що Івдя — і та злякалася, замовилася:

— Святий Микито-воїне і з ним три звірі божії, молю, благаю вас, обороніте нас водицею, росицею ще й пресвятою богородицею...

Під цей момент зайшов до Гусок Кирпатенко П'єр, у високих мисливських чоботях, з вудками і чомусь у синіх окулярах. Гусці показалось, що це квартирант або хтось іще страшніший. Залепетав:

— Їй-богу, це не я, а... дід мій, між іншим, биндюжником був, а баба на базарі яблуками торгувала і привселюдно старшого городового, Інокентія Частила, побила...

Кирпатенко. Що з вами, Саватію Савловичу?.: Гуска (стямився. Побачив, що це Кирпатенко). Хух! Що зо мною? Бачите? (Показав на непритомних). Кирпатенко (глянув). Боже! Що сталося? Гуска. Тероризував!

Кирпатенко. Вибачте, Саватію Савловичу, але так не можна. Хоч ви й голова сім'ї, батько, муж, проте такого терору робити не можна.

Гуска (показав на двері). Він тероризував!

Кирпатенко. Він?.. Як?

Гуска. Як?.. Третій день живе і мовчить. Ви розумієте?

К и р п а т е н к о. Та ні! Я питаю, чим саме стероризував?

Гуска. Саме тим, що мовчить. Третій день, кажу ж, мовчить. Як труна, мовчить. То як мені треба розуміти такеє мовчання? Не інакше, як підслухує тихо, стежить секретно!

Кирпатенко (протер окуляри. Озирнувся. Тихише). Ви думаєте?

Гуска. Тільки так. Три дні тому покликали мене в комтруд їхній. Хто такий, хто мої батьки, де служив, кому служив, чи маю майно, скільки

дочок — мільйон запитань. Не випитали. Дак вони агента мені тепер, розумієте?

Кирпатенко (неспокійно подивився на двері. Ще раз потер окуляри і поклав їх в кишеню). Гм... Я думаю, що... Я перш за все зайшов до вас, Саватію Савловичу, випадково. Чую обморочний крик етцетера. Думка спала, що хтось скоропостижно помер абощо. То я, яро червоний студент-медик, і зайшов... (Тихо). Невже й тепер підслухує? У таку рань?

Гуска. Раз я не сплю і вся родина, то хіба інакше може бути? Хоч Івдонька й запевняє, що він спить, та я не вірю, бо той, хто справді спить, — одвертай чоловік — завжди хропить...

Івдя. Коли ще не вірите, т'ось помру сама од неди-хання, а вже... (Надулася повітрям, підійшла, щоб ще раз припасти, і раптом одкинулась). Тут уже дірочка!..

Здригнувся Гуска. Шелеснули доньки.

Секлета Семенівна. Дірочка, дірочка, дірочка!..

Кирпатенко. Гм... Хоч я до вас і випадково зайшов на обморочний крик абощо, проте так не можна, так не можна ставитись, громадянине Гуско, до комтруда, ер-го — до Радянської влади, бо комтруд — це прекрасна установа, громадянине Гуско, чудовий орган пролетарської нашої диктатури, що...

Івдя (подивившись в дірочку, засичала). Цс-с-с... Поворушився.

Кирпатенко. Поворушився?.. Так! Комтруд — це орган, що завжди ворушиться, пильнує, не спить... Івдя (підглядаючи). Устає!.. Устає!..

Гуска й всі Гуски ні живі ні мертві.

Кирпатенко. Це прекрасний, кажу, орган Радянської влади, що завжди встає з ранньою зорею...

Івдя. Сердитий! Бо страх як дихає — у вікно!

Кирпатенко. Надихаючи усі свої дії належним революційним духом, громадянко Івде!..

Івдя. Вийняв з кишені отакого-о гребінця!..

Кирпатенко. Орган, що пролетарським гребенем вичеше усіх паразитів з усіх хащів нашого життя, хоч як вони не ховаються, громадянине Гуско!..

Івдя (здивовано). Замітає!..

Кирпатенко. Орган, що залізною мітлою промете путь його величності новому світловладцеві труду на світовий інтернаціональний трон...

Івдя. Позмітав крихти зі столу і... клацає зубами — їсть...

Кирпатенко. Поставить над світом червоний прапор з написом: "Хто не працює, той не буде їсти",— кажу я вам!..

Івдя. Пішов!

Кирпатенко. Етцетера!.. Івдя. Вийшов!

Кирпатенко (витерши холодний піт з лоба). Хух!.. (До Гуски). Але яке ж це падлюцтво з його боку — просвердлити дірочку, підглядати, підслухувати! Це ще гірше за терор, Саватію Савловичу! Це...

Івдя. Це ж вони пробили, Саватій мій Савлович, голуб воздуховний, благородну дірочку, а ви кажете — падлюцтво!

Кирпатенко (на двері). З його боку, я сказав, і який це благородний вчинок з боку Саватія Савловича!

Гуска (підозріло до Кирпатенка). Як же тоді розуміти з вашого боку те, що ви перед цим сказали? Себто хто ви сам?

Кирпатенко. З мого боку до вас перед цим було те, що з його боку до мене. Але я повернув справу з мого боку так, що з його боку до мене стало те, що є тепер з мого боку до вас. Себто йому показалось, що я теж більшовик, йому нема чого слухати, і він пішов. Але справді я, з мого боку до вас, є такий, який ви є до мене з вашого боку, шановний і любий, і невже ви не вірите, Саватію Савловичу?

Гуска (до Івді). Справді пішов?

Івдя. їй-бо, воздуховний! Клацнув, поклацнув і вийшов!..

Гуска (подивився в дірочку). Пішов! Вірю, шановний, і кого я бачу, мій любий? Невже П'єр? Добридень і так далі! Як ваше здоровля, самопочуття?.. Між іншим, боюся, що наша Маргарита справді захворіла! Треба скористатися з нагоди відсутності (жест на двері) оного та навідатись і погодувати. (До жінки й дочок). Весьма спєшно, між іншим, це треба зробити-с! Секлетіє, поможи. Ти, Івдонько, назирці за ним. Постережи! Устонько, принеси лопату! Настонько, під помостом у комірці дерть! Пистонько, по коритце! Христонько (та вона хоче щось черкнути), — мовчи! Хростонько, ти теплої води принеси! Мила, Онисонько, не забудь! А ти, Охтисонько, з П'ером тут побудь, поки ми Маргариту одкопаєм, нагодуєм, закопаєм. Одного півня зарізати треба, бо дуже голосно співає. Негайно-с!

Хто щиро, хто нехотя — схопились, побігли, пішли. Гуска до Кирпатенка:

— Вибачте, П'єре, себто не подумайте з свого боку, що це неувага до вас з мого боку,— дозвольте побігти і мені. На війні як на війні! Ми в облозі, і це наша вилазка. (Побіг).

У кімнаті зосталися Кирпатенко, Охтисонька, і як не зиркала вона на Христоньку — зосталась і та Навіть перша перекреслила мовчання. Підійшла до П'ера і пальчиком у повітрі черк-черк. Охтисонька прочитала.

Христонька (черк-черк). Скажіть, ГГєре, що таке грамчека?

Кирпатенко. Грамчека? Це, здається, скорочена назва надзвичайної комісії в справі ліквідації неграмотності.

Охтисонька. А папа думає, що це...

Христонька (черк-черк — перебила. Охтисонька сердито дочитала)... Гранчека, думає — по-французькому — велика чека, і ще дужче квартиранта боїться, бо він агент з гран-чеки...

Охтисонька. Ой ГГєре, ми думали після цього, що в папоньки...

Христонька (черк-черк, перебила. Охтисонька люто дочитала). Азіятська холера...

Кирпатенко. Сердешний Саватій Савлович!

Христонька (черк-черк. Охтисонька, трохи не плачучи з ревнощів, прочитала). ГГєре, милий! Спасіть па-поньку — і я вам оддам все, що маю найкоштовнішого!

Охтисонька (не видержала). Годі! Замовчи! Тобі папонька наказав мовчати! Чуєш?..

Христонька черк-черк.

А дульки! Тобі папонька наказали мовчати. (Погукала). Папонько!

Христонька (пішла. Обернулась у дверях. Черк-черк — посварилась. Охтисонька дочитала). Пам'ятай же, ідійотко!

Охтисонька. Від ідійотки й чую!.. (До Кирпатен-ка). Не звертайте на неї уваги! Не звертайте, що мовчить... Скажіть, П'єре, що таке грамчека? Мені скажіть! Бо я перша надумала про це спитати. Ще вчора, як папонька про це дізнались.

Кирпатенко. Будь ласка, милая Охтисонько! Це скорочена назва нецікавої для вас комісії в справі неграмотності.

Охтисонька. Ая думала, що це гран-чека. Так, як папонька думали. Ах, як він непокоїться, сердешний! Ми думали, що в нього азіятська холера. Милий ГГєре! Спасіть папоньку, і я вам за це віддам...

Кирпатенко (узяв її за руку). Що? Охтисонька. Усе, що Христонька хотіла вам віддати...

10

Пистонька з коритцем:

— Скажіть, П'єре, що таке грамчека? (Побачивши, що Кирпатенко держить за руку Охтисоньку). Ой, пардон! (Упустила коритце).

Охтисонька (висмикнувши руку). Нічого подібного! Це П'єр зо мною прощається, бо вже йде додому...

Пистонька. Так скоро! А чай!.. Зоставайтесь, чаю вип'єте. Крім того, я дуже хотіла вас попросити дуже про папоньку. Папонька все думає, що гран-чека — це велика чека. Я б її розстріляла за це, якби моя сила. Але я ще сама не знаю, чека це чи не чека. Але він (на двері) агент грамчеки. Папонька третю ніч не спить. Милий П'єре! Спасіть папоньку, і я вам оддам за це все, що...

Охтисонька. Я вже перша попросила і оддаю все те, що ти хочеш оддати, от!.. Крім того, тобі папонька сказав що? Коритце принести? А ти що? Уже хочеш все оддавати? А як Маргаритка здохне, то що тоді буде? Що скаже тоді папонька? Скоріше неси!

Пистонька (підняла коритце). Я несла й понесу. Але ти ніколи не оддаси всього за папоньку так, як оддам я! Крім того, у тебе немає мрій і марень. Уночі ти спиш і не то що утекти, а з дому вийти боїшся. З тобою завжди скучно. І недарма ж П'єр уже попрощався з тобою, щоб іти! Я вас розумію, П'єре! До побачення!.. Я папочці скажу, що П'єр утік од тебе!.. (Пішла).

Охтисонька. Нічого подібного! Я сама папочці скажу!.. П'єре! Не звертайте на неї уваги! Не звертайте, що вона оддасть усе за папоньку так, як ніхто. Нічого подібного! Вона обдурить! Бо вона у нас хитра. Квіти робить з паперу, а каже, що справжні. Політики страх не любить, а сама тільки жде, щоб жінок націоналізували. Мріє утекти з кавалером. Нишком бігала на суботник, бо думала хоч там знайти кавалера, а натомість довелося старі мішки латати.

Кирпатенко. Невже і тут улаштовують суботники? Місцеві РиКаПи?

Охтисонька. Ах, не питайте! У нас тоді така нудьга в домі. Всі в ліжках. Папонька хворий стає, як тільки почує про суботник. І папонька, і всі ми. Від одного цього слова набіга температура й пульс.

Кирпатенко. Серйозно?

Охтисоньк а. Дуже серйозно.

Кирпатенко. Це дуже цікавий симптом соціально-органічного протесту. Ану! (Узяв її за руку, де пульс). Суботник. (Рахує пульс). Так-так... Понад сто. Дуже цікавий симптом! (Гладить її руки). Дуже цікавий і милий!.. А температура? (Торкнувся голови).

11

З дверей Настонька з дертю: — Христонька черкає, що ви, П'єре, знаєте, що таке грам... (Побачивши, що Кирпатенко держить Охтисоньку за руку й торкається голови, розсипала дерть). Боже! Невже уже?

Охтисонька. Нічого подібного! Це... П'єр мені температуру міряє і пульса... од суботника міряє...

Настонька. Так? А я дивлюсь, біля дверей стоїть Пистонька і рве хустку. Мене зразу бах у серце передчуття: це вже хтось П'єрові аванси дає. Я до неї: Пис-тонько! Невже уже?..— Ще нє, але зараз буде!.. Боже! А за папоньку хто ж просити буде? Треба мені!.. Обов'язково й негайно!.. Ускочила, аж ви, ГГєре, температуру міряєте. Поміряйте, милий П'єре, скільки градусів у мене?

Кирпатенко легенько торкнувся рукою Настоньчиного лобика.

(Примруживши очі, ярливо задихала). Кице!.. Кирпатенко. Що-о?

Настонька. Спасіть папоньку, милий кицьєре, і я вам оддам... Охтисонька. Я вже перша! Я вже перша!.. Настонька. Уже оддала?

Охтисонька. Що? Нічого подібного! Я тільки перша вже сказала.

Настоньк а. Нічого подібного! Христонька каже, що вона. Але я...

12

Ускочила Хростонька:

— Пистонька щось сказала Христі, Христька черка — П'єр утік!.. (Побачивши Кирпатенка). Ах, ви тут?.. Милий П'єре! Що таке грам...

13

Ускочила О н и с о н ь ка:

— Чека? (Побачивши Кирпатенка). П'єре, милий! Тут ви! Ах! Утік П'єр! Черк Христонька — Христьці щось сказала Пистька. Гм-м, чортяка!

Хростонька. П'єре! Спасіть папоньку, і я вам за це оддам...

Онисонька. Все оддам за папоньку, спасіть, П'єре!.. Хростонька. Я перша сказала! Онисонька. Я! Я!

Охтисонька. Нічого подібного! Я перша за всіх вас... П'єре, милдй, спасіть папоньку, сказала, і я оддам все, що ще Христонька хотіла оддати, от!..

Настонька. А я зараз і все те, що не тільки ти і Христя, а ось Хростька, і Ониська, і хай Устонька, і хай Пистька, я все те сама оддам, аби тільки спасти папоньку!

14

Ускочила Пистонька:

— П'єр ще не утік?.. Боже! Івдонька сигнали!.. Дає, ой, уже!.. Агент вертається!.. Маргаритка хрокає!.. Заливається!.. А папонька... (Та й задихалася).

15

Ускочила Устонька:

— Уже агент!.. Івдонька!.. А Маргаритка!.. Папонька!.. (Теж задихалась).

16

Ускочила Христонька. Черк-черк — сестри прочитали:

— Щоб ти (на Охтисоньку) знала, ідійотко, що бог тепер послав П'єра лише задля папоньки... він назад іде!

17

Сам не свій ускочив Гуска.

— Сонечко світило, і раптом нема, пташки десь співали і враз всі поніміли, одна жовта тиша й жах! Себто Івдя сигнали дає, що агент вертається! Іде! А Маргаритка хрокає! Чуєте? Ще дужче хрокає! На всю Росію хрокає! Боже мой! Боже-с!.. Казав, між іншим, дурелі — краще заколоти. Дак ніт же! Приховати, поки мине революція. Не мине вона, не скінчиться вже, мабуть, ніколи, П'єре, га? То спасіть мене, П'єре! Урятуйте! Себто скажіть, що робити? Що робити?

Кирпатенко. Перше — заспокоїтись треба, Саватію Савловичу! Заспокоїтись треба — це найперше. Міцно й спокійно триматись треба! Стати отак і стояти!..

Гуска. Пам'ятники, що вже спокійно і міцно стояли, а й їх поскидали!..

Охтисонька. Хочете, папонько, я вам валер'янки замість мами накрапаю?

Гуска. Спасибі, дурелько! Себто ти думаєш, що валер'янка од революції спасе? Ви дайте мені таких крапель, таких ліків дайте, щоб революція перестала! От!

Кирпатенко. Стати й стояти отак, прикинувшись і удаючи з себе, що ви теж за революцію, за соціалізм етцетера, розумієте? Як, наприклад, я (ставши в позу): "Товариші! Про що писав Карл Маркс? Карл Маркс писав, що труд і капітал є труд і капітал, і я давно за це". Ви розумієте? Найкращий руль в житті — це наш язик, Саватію Савловичу. З ним можна перепливти яку завгодно революцію, до РиКаПи пристати, власний будинок конфіскувати і в оренду здавати. А для цього перш за все почепіть ви плакати, портрет Карла Маркса, червонї прапорці де тільки можна...

Онисонька. У Кияшок так і зробили, папонько. Навіть на Мурку червоного банта наділи,— це кицька у них,— на клітку з канаркою теж...

Гуска. Не зможу! Уб'ю... кішку й канарку! День потерплю, а тоді уб'ю... Не зможу я такого удати, між іншим. Язик мій — ворог мій. Наприклад, щойно про кішку тільки щось таке подумалось, а вже язик вибовкнув — уб'ю! Я коли сплю, то, між іншим, у сні говорю. 1 сонний більшовиків лаю. Наприклад, три дні тому Секлетія Семенівна чула — за календар на них сонний кричав і лаяв. Ви подумайте — скасували старий календар, меню і погоду за Брюсом!.. А який учений був! Скажіть мені, де поділи Брюса? Де Брюса поділи? (Трохи не плаче).

Кирпатенко. Гм... Брюса давно вже на світі нема, Саватію Савловичу. Він, здається, помер ще за Петра Першого...

Гуска. Нічого подібного! Ви з Києва і нічого не знаєте. У підвал, між іншим, засунули Брюса. Мені навіть про це снилось. Того і спати не можу. Мені навіть захворіти тепер не можна, бо хворий я блуджу словами і можу про все секретнее висказати, а він підслухає, почує, га?..

18

Ускочила Секлета Семенівна:

— Ой, горенько! Ой! Ой, розбилося дзеркало!

Жахлива пауза.

Гуска (підземельним голосом). Яке? Секлета Семенівна. Те! Велике! Що на горищі сховали. Свічадо!

Христонька (черк-черк). Ой!

С ес т р и (заскимніли). Ой, як же тепер без дзеркала?

— Ой, будемо, ой!

— Ой, де ж ми тепер себе побачимо?

— Перед тим, як іти куди, ой!

— А як прийти, ой?

— Бо тільки ж у дзеркалі й життя було, ой!

Гуска. А... може, це тобі приснилося?

Секлета Семенівна. Ой, навпаки! Мені приснилося, що воно ціле, а полізла подивитися — розбите. Упало на срібний самовар і розбилося.

Г у с к а. От що наробила революція й більшовизм, га? Розбилося найкраще дзеркало! Свічадо, між іншим! Розбито наші власні відбитки, себто наші ідеали-с, бо де я тепер побачу себе, де? А Маргаритка хрокає? Коли ж цьому край буде? (Раптом). Городово-ой! (Жахнувся). Ой! Ой, що я сказав? Що я сказав?

Кирпатенко. Ви крикнули "городовой"!

Г.уска. Жах! А хотів сказати "боже мой!". Коли ж яке життя було! Яке життя! На кожному розі стояв городовой і золота тиша. А ниньки замість них лозунги, плакати, од яких хочеться плакати й плакати...

19

Ускочила Івдя: — Вертається з бомбою!

Гуска (в розпачі). Божевой! Божедовой! Пощо залишив мене? Векую мя отринув єси? (Став навколіна і заспівав за мотивом— церковного концерту). Вску-ю мя отринув єси? (Устав). Визнаю Радянську владу до отказу, аби було тихо. Так! Мені нехай цар чи соціалізм, щоб тільки було тихо. П'єре! Зробіть так, щоб було тихо! Спасіть мене од цього неспокою, від снів злопоганих, од революції спасіть!.. (До Івді, на двері). Прийшов?

Івдя. Ще! Але зараз буде. Підійшов до мене й питає: "Де тут можна здобути чаю? Де самовар?" А сам як затруситься та як клацне зубами! Глянула, аж в руках у нього щось кругле й залізне. Бомба!

Гуска. Я ж мишка, сіренька мишка. А життя — це кіт. Чотири коти по кутках. Коли ж прийде амністія? Куди мені сховатися?.. (До Кирпатенка). Візьміть мене до Києва!

Кирпатенко. Я сам утік із Києва. Ой, що я сказав?

Гуска. Ви сказали, що втекли із Києва.

Кирпатенко. Нічого подібного! Навпаки! Я хотів сказати навпаки. Бо доведеться, мабуть, зробити навпаки. Але... (Тихше). Заждіть. Ідея! Ідея, Саватію Савловичу, спасенна ідея! Я оце зайшов до вас, щоб ви попросили у вашого кума човна порибалити. І ось ідея! Хочете відпочити? Хочете спокою? Золотої тиші?

Гуска (як до бога). П'єре!

Кирпатенко. То даваймо тоді завтра вранці рушимо човном у плавні, ніби ми по рибу. Я там уже був і наглядів одне місце. Уявіть — тихий, безлюдний, невидимий острів. З одного краю верби, а з другого очерет, а посередині небо, метелики, квіти. Я назвав його блаженним островом...

Гуска. І жодної душі?

Кирпатенко. Ані півдуші! Ідеальна, золота, нечу-вана тиша й благодать, як...

Івдя (засичала од дверей). Прийшов!

Секлета Семенівна. Пресвятая богородице!

Кирпатенко (пошепки). Як у богородиці за пазухою.

Охтисонька (пошепки). І мене візьміть з собою, папонько і П'єре!

Доньки (наввипередки, теж пошепки: Христонька черк-черк):

— І мене!

— Мене і!

— Не те, а ме!

— Ме!

— Не!

Секлета Семенівна. І мене, Савасику і ГГєре!

Гуска (засичав). А хто ж дома зостанеться? Вдома хто? З Маргариткою, наприклад, хто? А як ще залишиться горище і все те, що там, наприклад, і все те, що тут, між іншим, га?

Всі принишкли.

(По паузі). То ніхто про це не подумав, а всі зразу ме-не-не!

Секлета Семенівна. Я думаю, що Івдоньку можна буде залишити, Савасику. Вона догляне, й селянка вона.

Івдя. Ой, не можу, воздуховная! Страхи на ура, як блохи, піднімають. Та й мене візьміть, голубе йорданський. Бо нехай хоч яка там тиша, а треба буде дослухатися... А я така, що до землі вухом припаду, то за сорок верстов чую...

Секлета Семенівна. Тоді можна буде куму Ага-пію Пилипівну попросити, щоб вона постерегла і Маргаритку доглянула — ще краще! Бо у неї є мандат, себто в Ісая Африкановича, її чоловіка, що служить в

совнар-хозі й через те позбавлений конфіскації і реквізиції. Недавно, між іншим, Кияшки їздили до тітки, то вона стерегла з мандатом. Поїдемо, Савасику, га?

Кирпатенко. їдьмо, Саватію Савловичу! Юшки наваримо!

Охтисонька. Квіток нарвемо!..

Онисонька (наввипередки). Незабудок!

Доньки. Я шовкові панчохи надіну!

— Я блакитну блузку!

— А я комбіне!

Гуска (думаючи). А дещо можна буде взяти й з собою, думаю і ще подумаю я. Спасибі вам, П'єре, за кинутий мені з висоти вашого розуму якір порятунку, за те, що виводите мене, як похованого Лазаря, з печери на блаженний острів. Ви тепер мій вождь і спаситель!

Кирпатенко (підлещений). Не вартий я, любий Саватію Савловичу! Гомо сум ет нігіль гумані а ме аліенум путо — я така ж людина, і все людське мені не чуже. Навпаки, сам шукаю подібних людей. Я (Гусці на вухо) київський есер...

Гуска. Цс-с-о!

Івдя (од дірочки). Читає й воду п'є. Гуска. Люблю тепер есерів, як самого себе! Люблю і вірю! їдьмо! Взавтра! На блаженний острів! Охтисонька. Ура! Гуска (засичав). Цс-с-с!.. Івдя (од дірочки). Читає.

Охтисонька. Я не можу! Ми пошепки, папонько й П'єре! (Сичить пошепки). Ура! Сестри (пошепки). Ура-а!

Секлета Семенівна (пошепки). Савасику, ура! Всі (пошепки, одними губами). Ура! Ура! Ура!

Завіса

ДІЯ ТРЕТЯ

1

— Кш-ш-ш! Куди ти? А куди? Бережіться, Йордан* ський, на вас полетів! Воздуховная, заверніть! Мамонько, одженіть! Кш-ш-ш! К-ш-ш! Дужче махайте, кажу! Дмухайте! Хукайте! Дуйте на них! Робіть, між іншим, більше вітру! Вони не люблять вітру! (Сичали, дмухали, 'махали Гуски на комарів рано-вранці, допливаючи з П'єром Кирпатенком до блаженного острова в плавнях).

— От ми й приїхали, панове! (Сказав Кирпатенко П'єр і перший вискочив на берег).

Човен похитнувся. Хтось трохи не впав у воду. Кирпатенко, мокрий і спітнілий, бо він веслував, звернувся до Гуски:

— Вітаю, Саватію Савловичу! Ми на блаженному, безлюдному острові. Маєте одну природу. Революції нема. Революція, так би мовити, не існує тут у природі. Ґа? Містечко — цимес один! Первісний найтихіший цимес!

Г у с к а. От тільки чи є такая природа в революції, себто вищезгаданий цимес? Бачу по очах, що іще не вірить, сумнівається Івдонька. Ну що ж! Коли не ймеш віри, Івдуню, то злізь, побіжи, оглянь. Ной коли пристав ковчегом до гори Арарату, між іншим, то теж не

повірив, аж доки не послав на вивідки голуба і той приніс йому маслинову гілку, ти розумієш, Івдонько?

Івдя. Нащо голуба, голубе мій, коли я сама ось голубкою побіжу, попурхаю, полетю і все чисто наперед огляну, щоб ви не сумнівалися через мене, голубе мій воздуховний! (7 побігла, залопотіла кожушинкою. За хвилину прибігла). Анікогісінько й нічогісінько не видно, й не чути, і не буде чути, голубе мій. Кругом отак вода, отак верби, а отак самісінька тиша. І така ж тиша, що жодної революції, все чути і нічогісінько не чути!

Гуска. Як це, між іншим, все чути і нічого не чути?

Івдя. А так, голубе, що вам усе чисто буде чути, а вас нікому не чути.

Гуска. Ну от! А ти не вірила, Івдонько, що є ще на землі куточок природи, де не існує революції в природі... (До Кирпатенка). Між іншим, як це образовано сказано, ГГєре Панасовичу! Як високорозумно! Простому розуму так просто неподвідомственно-с! Спасибі за порятунок! Ще раз спасибі!..

Кирпатенко. Не варт я такої піднесеної подяки, Саватію Савловичу!

Гуска. Ні! Ні! Ви більшого варті! Цілого подячного молебня з "Тебе, бога, хвалім", пам'ятаєте? (Проспівав упівголоса). Невже ж таки безлюдний, П'єре?

Кирпатенко. З часів запорозьких жодної ноги, крім моєї вчора, не ступало!

Гуска. І можна крикнути?

Кирпатенко. Будь ласка! Я вчора кричав тут цілий день.

Гуска (смакуючи). Що ж його крикнути, га? (Прокашлявшись). Хочеться зразу все! Ні! Не треба всього! На пробу я крикну замість усього поки що... го-го. (Нерішуче). Го-го! (Прислухавшись, голосніше). І-го-го! (Зрадівши, на весь голос). Га-го-го-го-о! (Насварившись на когось). Заждіть! Я ще крикну не так, ого-го! (До човна, на своїх). Вилазьте! Нас урятовано! (Заспівав голосно).

Настонька й Охтисонька підхопили: "Тебе бога хвалим, тебе господа ісповєдуєм".

От тільки холодно дуже в природі. Бр-р-р! І сиро, між іншим. І комарі, як за третьої кари єгипетської.

Охтисонька. Зате тут, подивіться, як поетично! Далеко від дому. І сонечко он сходить, а вдома ніколи. А водяні лілеї які! Ніби блюдця з медом на блакитному столі, га?

Кирпатенко (вдячно до неї). Ви сьогодні — сама поезія, Охтисонько! (До Гуски). А од холоду й комарів можна буде огонь розпалити. Ватру! Багаття!

Охтисонька. Ах, яка це симпатична пропозиція! Огонь! Ми квіток нарвемо-нарвемо і грітимемось.

Христонька (ревниво черк-черк. Сестри прочитали). З квітами в руках та руки гріти — і це поезія! Ха-ха!

Охтисонька. А ти мовчи, коли мовчиш! Прозаїка!

Секлета Семенівна (виходячи з човна). Дєвоч-кі! Без вираженій! Без вираженій-ка... (Послизнулась і упала). Жах, я упала!

Кирпатенко кинувся до неї, допоміг устати.

Доньки. Ой мамонько! Ти закаляла собі плаття!

— Закаляла, ой!

— Дивись, які плями!

— Ой, плями які!

Секлета Семенівна. Ой, яка я мучениця! Яка трагічниця! Вже й з революції вискочила, а мені все не щастить. Плаття, найкраще моє плаття, довоєнного муару, по п'ять сорок, мадам Дора Мойсіївна Франсе шила, і ніколи ж воно мене не повни-и-ло...

Гуска. Хто ж таки, їдучи рибалити, в бальове плаття виряджається, макітро? Перед жабами чи оцими вербами думала показатися?

Секлета Семенівна. І не перед жабами, і не вербами, а може, тут котрий благородний мужчина теж од революції втік і на човні повз нас пливтиме, як ти цього не розумієш? Крім того, не забувай, що я женщина обморочная, а тут революції, щоб стримуватися, вже нема, і дівчатка у мене вдалися — май це на увазі!.. Ну за що ти мене образив макітрою? За віщо?

Гуска (до Кирпатенка). Женщина питає — значить, вона знає, сказав якийсь філософ, і це правда. Мужчина питає — нічого не знає, скажу я. Ну за віщо, наприклад, страхає вона ще й обмороком?

Секлета Семенівна. За макітру! Я в монастир утечу! Я в башту замуруюся і помру за макітру!

Хростонька й Онисонька вже почали ойкати.

Я хочу померти! Дайте мені смерті {.(Раптом з справжнім жахом). Ай! Павук! Він мене хоче вкусити!..

Кирпатенко. Це не павук! Це просто павучок. Маленький ткачок-павучок. Він не кусається. Ось я беру його в руку і... (Знявши з неї павучка, кинув на землю).

Івдя (похапливо роздавила ногою). Як можна, щоб він не кусався? На те він і павук, щоб кусався...

Гуска (переляканий). Ху-у!.. Краще б тебе вже обморок узяв!

Секлета Семенівна (дивиться в траву). Ай! Он щось у траві сидить! Стрибає! Скорпіон]

Кирпатенко (теж переляканий). Де?.. Ху-у! Та це жаба!..

Секлета Семенівна. Простіть, що жаба! Я вперше біля річки. Яка я справді трагічниця!

Кирпатенко. Заспокойтесь, Секлетіє Семенівно! Заспокоїтись треба, Саватію Савловичу! Візьміть свої нерви в руки, як віжки, напніть і керуйте собою, поки ми переїдемо скелі й провалля більшовизму.

П и с т о н ь к а. Як це поетично сказано!

Охтисонька. Я перша хотіла сказати — як це поетично сказано.

Кирпатенко. Чого ми приїхали сюди, панове? Під моїм керуванням? Ми приїхали сюди, щоб перепочити, набратися сили для подальшої боротьби з більшовизмом та його агентурою за нашими стінами. Бо ми справді на острові, і на нас дивиться вся Європа, як на свій Кронштадт від більшовиків...

І в д я. Ну чисто ж як святий Іван Кронштадтський кажуть!

К и р п а т е н к о. Дак нумо набиратися! Надимайте груди, як кораблі вітрила! Набирайтеся побільше кисню тут, щоб побільше видихнути вуглекислоти там! Ми мусимо їх передихати! Дихайте, панове! Дихайте! Дихайте!

Гуска (до жінки). Чуєш, що каже П'єр Опанасович, есер і вождь наш благородний?

Секлета Семенівна. Чую.

Гуска. Тож не витівай обмороків, а дихай! Бач, яка ти нервовая стала після революції, що вмерти вже хочеш, а павучка боїшся, жабок не пізнаєш. Дихай! (До всіх). Дихайте всі! Чуєте? Розходьтеся й дихайте!

І всі, розійшовшись, задихали.

Кирпатенко й Охтисонька, дихаючи, перші відокремились. Зайшли за кущі.

Кирпатенко (узявши її за руку). Ви сьогодні, Ох-тисонько, "как цветок голубой среди мертвой зимы"!

Охтисонька. Ах, як це поетично сказано! Бо мені таки справді трошки холодно. Вам, мабуть, теж?

Кирпатенко. Ні! Ні! Бо я запалив у серці огнище кохання, і воно мене гріє, палить, милая Охтисонько!

Охтисонька. Як це поетично сказано. А чого ви тремтите?

Кирпатенко. Мені мало одного огнища. Мене тягне до вашого. Люба Охтисонько! Ви запалите його для мене? Неспалиму вашу купину?

З

Із-за кущів з'явилася Христонька. Черк-черк. Охтисонька (рішуче). Дзуськи!

Христонька до Кирпатенка черк-черк. Кирпатенко розвів руками, мовляв, нічого не розумію. Христонька подумала, подумала і таки надумала. Виламала очеретину і черк-черк на піску. Кирпатенко прочитав:

— П'єре! Ви спасли папоньку. Я хочу вам подякувати.

Кирпатенко (підлещений). Ну що ви, люба Хрис-тонько Саватіївно, що ви!.. Не вартий я... Так просто, знаєте, набігла ідея про цей острів. Хоча, кажуть, всі великі ідеї виникають з простого, але я не звертаю собі на це уваги. Будь ласка!

Христонька черк по піску, черк.

(Прочитав). Але я хочу подякувати вам не просто, а так, як шепнув мені таємничий голос — без третіх очей...

Охтисонька. Німі не можуть так писати! Крім того, папонька казав, щоб ми дихали, а ти що?

Христонька розсердилась, тяжко задихала.

Але папонька сказав, щоб ми розійшлись і дихали, а ти як дихаєш? Я з тобою розійшлась, а ти як? (Погукала). Папонько! Папонько! Христонька не хоче розходитись!..

Христонька (погрозливо черк-черк). Пам'ятай же ще раз, ідійотко, і це вже востаннє!.. (Пішла).

Охтисонька. Ще раз од ідійотки чую і теж востаннє!.. (До Кирпатенка). Не звертайте, П'єре, на неї уваги, бо я перша ще вчора надумала подякувати. Я вийшла в садок і думала, думала, як я вам подякую. Я подумала так. Скажу: "Милий П'єре, ви спасли папоньку, я хочу подякувати вам". А Христонька підслухала, як я думала. Вона у нас взагалі любить підслухувати. Мовчить, її не чути, а сама все, все підслухує.

Кирпатенко. Як же ви хочете мені подякувати?

Охтисонька. Як? (Стала в позу дякувальнщі). Милий П'єре!..

Кирпатенко. А далі?

Охтисонька. Ви спасли папоньку.

Кирпатенко. Далі?

Охтисонька. Можна вам подякувати?

Кирпатенко (простягти руки). Ну?..

Охтисонька. Дякую вам.

Кирпатенко. І все?

Охтисонька. А як би ви хотіли?

Кирпатенко. Як? (Узяв її за руки і тільки зібрався поцілувати, як тут...).

4

З'явилася Устонька і промовила:

— Милий П'єре! Ви спасли папоньку. Я прийшла подякувати вам за це. Я прийшла подякувати ніби з порожніми руками, але коли придивитесь, то я принесла мою руку для вас і серце... Звичайно, я знаю, що я найстарша за всіх, але знайте, П'єре, що я така, яка й була. А коли я така, яка й була, то й далі буду така, а Настонька, Пистонька, Христонька, Хростонька, Онисонька й Охтисонька уже не такі, які були, і через те скоріше за мене постаріються.

Охтисонька. Нічого подібного! Я теж яка була, така й є і буду!

Устонька. Крім того, я перша в домі помічниця і варю каву, як ніхто.

Охтисонька. Ая ще краще варитиму!

Устонька. Крім того, я можу зарізати курку, а Настонька, Пистонька, Христонька, Хростонька, Онисонька й особливо ти, Охтисонько, ще й досі боїшся. Крім того, я дуже скромна, кажуть мамонька, бо все одно, сказали допіру вони, перша з нашого дому вийду заміж я! (7 пішла).

Охтисонька. Нічого подібного! П'єре! Не звертайте на неї уваги. Вона зовсім не скромна. Вона як спить, то скрегоче зубами. Крім того, вона підмощує собі бюст...

Кирпатенко. Всю мою увагу я оддав уже вам, милая Охтисонько, і тому не бачу нікого, крім вас, і нічого більше, крім вас. Ви притягли мою увагу, як магніт залізо. Мене, терориста-есера, тягне до вас, як дитину до материного бюста... (Узявши її за руку, потяг до себе).

Охтисонька (раптом пальчиком). Цс-с-с!..

Кирпатенко (пошепки). Знов хтось іде?

Охтисонька. Комар! На вас хоче сісти той комар! (Прогнала комара і погналась за ним). Ловіть його! Убийте його, милий есере П'єре.

Кирпатенко женеться за комаром, але ловить її. Пригортає до себе. Тільки хотів поцілувати...

5

Як тут набігла Настонька:

— Папонька дозволив співати старорежимних романсів і казати "ланове". Милий П'єре! Ви спасли па... (Побачивши Охтисоньку в обіймах). Ой... Невже ти вже?

Охтисонька. Що?

Настонька. Віддаєш усе, що пообіцяла?

Охтисонька. Нічого подібного! І як тобі не соромно! Це П'єр... учив мене дихати.

Настонька. А як я спитала у папоньки, чи можна вже співати наших романсів, а він як сказав — можна ще й "панове" казати, то я трохи не вмерла, що невже ж уже? А серце: так! Ій-богу, вже П'єр спас папоньку од революції, біжи мерщій, мерщій подякуй! Милий П'єре! Ви спасли папоньку, так?.. Я хочу вам подякувати. Мерсі... до гроба! І все, що обіцяла, теж до гроба... Навчіть і мене дихати, П'єре!

Кирпатенко. Ви й так дихаєте, як ковальськшї міх.

Настонька. Так? А я ще дужче вмію. Тільки щоб дужче вийшло, треба, щоб хто-небудь сказав мені про що-небудь тет-а-тет, милий П'єре. Про що-небудь! І тоді ви побачите, як я дихаю. (І сама вже засапала).

К и р п а т е н ко. Ні! Ні! Не треба! Вам краще личить дихати спокійно.

Настонька. Спокійно? Це так? (Дивиться на нього й дихає).

Кирпатенко. Ні! Ні! Спокійно треба! Тихіше! Дихайте нормально!

Настонька. Отак? (Затаїла дух, раптом істерично-ярливо). П'єре! Милий! Навчіть мейе дихати нормально!

Кирпатенко. Ху-ух! Нормально — це так... Та дихайте ви так, як завжди дихаєте, і ну вас!..

Охтисонька. Чого ти справді пристала? І як тобі не соромно так дихати? Не дихай так!

Настонька. А ти сама як дихаєш?

Охтисонька. Я дихаю так, як папонька наказав!

Настонька. Брешеш! Ти дихаєш не так, як папонька сказав. Ти дихаєш так, як не папонька сказав. Ти дур-ка, дуреля, дурепа!

6

Тут ніби вітром нагнало Хростоньку й Онисоньку.

Хростонька. Христька черка, забожилась, що помститься, ой, Охтисько! А Устуська мамоньці поскаржилась, що ти не даєш їй з П'єром

дихати, ага! Милий П'єре! Ви спасли папоньку, так! Я хочу вам теж подякувати і щоб біля вас подихати, можна?

Онисонька. Можна? Біля вас щоб подихати, теж подякувати вам хочу я. Папоньку спасли ж ви, так? П'єре милий! З вами дихати усім Охтиська не дає, черка Христька, забожилася, що помститься, ой! А Устонька мамоньці поскаржилась уже, га?

Кирпатенко (не зна вже, що йому й казати). Хух! Будь ласка... Але я не вартий. Крім того, це вже чортзна-що виходить: скарги, чвари тощо. Замість того, щоб дихати і передихати тих, ви не даєте одна одній і мені вже дихати...

7

[Вбігла] Пистонька:

— Охтисонько, Настонько, Онисонько й Хростонько! Ви таке тут зчинили, що вас кличе папонька. Негайної

Охтисонька (на Настоньку). Ага!

Настонька (на Охтисоньку). Це тобі — ага!

Хростонька (на Онисоньку). І тобі!

Онисонька. Ні, тобі!

Пішли.

Пистонька (поспішаючись). П'єре! Я не можу без вас дихати. Кирпатенко. Себто?

Пистонька. Я просила, і ви спасли папоньку, але ви чомусь стримуєтесь далі і тільки снитесь мені. Як вам не соромно так стримуватись, мучити мене й себе! Милий П'єре! Годі! Я вже третю ніч не сплю, все жду на вас, жду, щоб ви приїхали візком уночі й щоб було тихо, тихо, аж коні щоб не дихали, і щоб нарешті ви украли мене і щодуху повезли непритомну на кладовище в церкву, а потому на край світу. То чого ви не їдете, скажіть? Ну, чого?

Кирпатенко. Я? На кладовище? На край світу? Візником? Вибачте, але це прогімназійні, чотирьохкласо-ві фантазії й химери. Туман, у якому заблудить найкращий візник. Ви доросла дівчина. Одкиньте все це, Пистонько!

Пистонька. Це моя подяка — не одкидайте її! Крім того, ви ж теж проти революції, хочете утекти од неї й од більшовиків? І я теж. Давно теж. Ще після того, як вони позривали голубі петлиці, золоті нараменники і всю красу життя, а всіх кавалерів зробили неінтересними, усі ходять в салдафонських шинелях, балакають про картоплю і жодного слова про місяць. Я не можу і хочу втекти. У Венецію, наприклад, П'єре, де гондоли й гітари! Або у Мадрід, де бики і гладіатори! Я квіти з паперу робитиму й продаватиму, а ви... ви тільки мене любитимете, і більш нічого. Крадьте ж мене, милий! Сьогодні вночі! Зараз! Ну крадьте ж!

Кирпатенко. От тобі й маєш — кар'єра на кур'єрських! Вибачте, але все це нісенітниця й дурниці.

Пистонька. Крадьте, а то я... вас украду!

Кирпатенко. Слухайте! Та що ви! Підождіть! Що скаже ваш папонька? Я папоньці скажу!..

Вернулась Охтисонька:

— Нічого подібного! Пистька обдурила! Папонька не кликав мене! Навпаки, сказав і наказав, щоб ти (до Пистоньки) зараз одійшла й окремо дихала. Негайно щоб! Чуєш?

Пистонька тяжко-ревниво задихала, але одійшла.

Кирпатенко. Тепер ви мене уже спасли, милая Ох-тисонько! Дозвольте мені тепер вам подякувати.

Охтисонька. За що? Хіба Пистонька вас що?.. (Ревниво, підозріло). Га?

Кирпатенко. Не треба хвилюватися, Охтисонько! Нічого особливого не трапилося. Я просто горів перед вами, як свічка перед моєю новою іконою. Ви ж побігли до папоньки. А на мене задихали так, що трохи не загасили.

Охтисонька. Це Пистька, ідійотка!.. П'єре милий! Не звертайте на неї уваги. Милий! Горіть!

Кирпатенко. Охтисонька люба! Ходімо далі, туди, де ніхто, крім нас, не дихатиме. На той бік острова.

Охтисонька. А як буде дощ або їсти захочеться?

Кирпатенко. Ми заліземо в курінь. Я наловлю для вас риби, нарву запашного сіна, водяних лілей, і ми будемо дихати отак (пригорнув знов Охтисоньку), дихати й дихати.

О х т и с о н ь к а. Як ви поетично дихаєте, П'єре! Кирпатенко. Це ви мене надихаєте, Охтисонько! (Тільки взявся поцілувати, як тут...)

9

Знов з кущів з'явилася Христонька. Рукою черк-черк.

Кирпатенко (люто). Слухайте! Ви знаєте прислів'я на чи?

Христонька черк-черк, мовляв,— ні. Чи не пішли б ви к чортовій мамі...

Христонька зробила страшні очі.

Дихати.

Охтисонька. І папонька сказав, щоб ти негайно розійшлася, от!

Христонька (не видержала, заговорила). Ви думаєте покохати Охтисоньку? То знайте, що вона (зловісно) незареєстрованая!

Охтисонька. Ой! (Та й зомліла).

Христонька. Бачите — правда! Застерігаю, бо я... покохала вас, П'єре, не так, а трагічно!.. Заради вас заговорила, обітницю богові зламала!..

Кирпатенко (підхопивши зомлілу Охтисоньку). К чортовій мамі! А то я сам піду, утечу од вас к чортовій мамі. (Пішов).

Христонька. А-а! То я скажу всім, що ви терорист-есер, утекли з Києва й що я рішуся на все! (Погналась за ними).

10

Нічого не знаючи, надійшов Гуска. Старається дихати так, щоб передихати тих:

— Тепер я розумію, як ізрадів Ной, коли він нарешті причалив до Арарату, побачив там (подивився на сонце) сонце (чхнув), верби (чхнув), метелика ось... (Чхнув). Простудився! їй-бо, простудився! Нежить починається, га? (Потяг носом повітря, чхнув. Висякався. Потер носа). Не падай духом, голубчику! Дихай! Дихай, Саватію! Ми мусимо їх передихати... Так! (Голосно, суворо). Гуска, товариші, вас передихає, його величества колезький секретар і Російської імперії обиватель Гуска-с!.. Я мишка, сіренька мишка, але я... (пророчим голосом), множачись, намножу насіння мого. Сім? Сім на сім буде сорок дев'ять, ще на сім (три пишу, шість примічаю, чотири на сім — двадцять вісім та шість) — буде триста сорок три, то далі мене будуть тисячі, мільйони-с! Поточу ваш чортів соціалізм і, помщаючись, помщуся на вас — невкосни-тельно-с! Де ви поділи Великдень? Спитаю-с. Що ви зробили з Росії? Скажу. Нуль? А з віри православної — два нулі-с? Мерзавці! Ви в Росії трон конфіскували, а у мене плюшевеє крісло, сімнадцять рублів заплатив тисяча дев'ятсот четвертого року в магазині Коппа. Навколіна! На шибениці! Усіх перевішаю! А за розбите свічадо я справлю таке, що всі ви на шибеницях відіб'єтесь в ньому, і я буду дивитися й видивлятися. Зламаю вашу п'ятикутну і знов поставлю різдвяну звізду на покуті життя-с! Так-с! І буде воно, як котик, у ніг моїх мур-мур-мур-мур... Десь заспівала Настонька: "Наш уголок я убрала цветами",— а її перебили голоси Хростоньки й Онисоньки: "А если он вернется, что я сказать должна? — Скажи, что я ждала его, пока не умерла".

Дівчата уже заспівали. Нумо заспіваю й я! (Захоплений, заспівав). Боже, царя храни-и! (Та захоплення збурило живіт. Схопився за його рукою. Скинув пояс. І поліз у кущі).

11

Тут десь узялися двоє рибалок: дідок і рудий. Спинились. Слухають.

Дідок. А чи не пани це сюди поналазили, Хведо-ре, га?

Рудий. По співах — фактичеський факт. У городі тепер їм права годосу не дають, дак вони, блярви, аж сюди залазять і тут оце галасують.

Дідок. Виють?

Рудий. Це по нотах у них називається, на оплодис-мент. Знаю, бо служив колись у одних за кучера. Чую раз уночі, панночка як заллється-ллється: я умираю, милорд... Далі чую: лясь-лясь! Думаю — б'ються. Підбіг до вікна, аж то вона по ноті виводить, а гості у долоні ляскають— оплодисмирують. (Заглянув у човен). Хіба рек-візнути що, Марковичу?

Д і д о к. А хай їм! Не займай, Хведоре!

Рудий. Чого рябіти?.. Не люблю я страх буржуазії. Дуже велике у неї самолюбіє: сама розсядеться на все життя, а ти щоб стояв. От і зараз: стоїш вудиш, а вона розсілася, і в човні у неї всього повно, всякої тобі експлуатації!

Дідок (понюхавши тютюну). Учена у тебе стала голова, Хведоре. Словами такими закидаєш, що й ораторові котрому носа утреш...

Рудий. Бо агітація тепер така пішла, Марковичу, од більшовицької партії. Як двічі два — більшовики народ просвітять і на путь наставлять.

12

Підперізуючись, виліз із кущів Гуска. Не бачачи рибалок:

— Пережду, пересиджу, передихаю вас! (Побачив рибалок, розгубився). Це я на дочок, між іншим. Вибачте! Але мене запевняли, що

це безлюдний острів, на якому, між іншим, дід мій биндюжником був, а баба привселюдно городового побила... То як це так вийшло, га?

Рудий. І самі не знаєте як?

Гуска. Нічого не розумію. Як ви сюди попали?

Рудий. Само собою — другим маршрутом. Трудовим!

Гуска. Дозвольте... Як же це так? Мене запевняли... Івдонька, наприклад, теж трудова селянка, що тут нічого й нікого не було в природі, крім запорожців, га?

Рудий глянув на дідка, мовляв, що він верзе. Дідок підморгнув, непомітно показав, що панок, мовляв, уже випивши.

Хто ви такі?

Рудий. Не бачите уже й хто?

Дідок. Рибалки ми тут. Рибу ловимо.

Гуска (очумався. Зрадів). А-а... Рибалки! Рибалоньки! Рибарі! А мені подумалося, що ви... навпаки. Хух! Ви тільки подумайте — рибалки ви, а мені подумалось, що ви... зовсім не рибалки, а навпаки. То ви, між іншим, значить, братця, рибалки! І риба у вас є? Можна буде купити?

Д і д о к. А чому й ні?

Гуска (ще дужче зрадів). Ви тільки подумайте!.. Та я куплю! Ій-богу-с! Керенками навіть заплачу... Га? Що я, між іншим, сказав?

Рудий. Ви сказали, що керенками заплатите.

Гуска. Тільки подумав, а вже язик не туди вискочив. Це я, між іншим, їдучи сюди з дітками яко на безлюдний острів, подумав, що тут революції, мабуть, не було і грошей нових, мабуть, не беруть, дак я приховав і керенок, трошки було, га?

Р у д и й. Як не було, коли риба тут давно вже за декретом радянським у надрах водяних плаває і за керенки не продається! Ми не спекулянти й не контра!

13

Надійшла Секлета Семенівна. Мовчки стала. Гуска. Я заплачу радянськими. Мені ще краще. Бо сам теж з трудящих чиновників і визнаю Радянську владу до отказу. І дід мій, між іншим, теж биндюжником був.

Рудий (подивився на небо). Пропорція, як двічі два, складається така. То ви сюди приїхали по рибу, чи, мабуть, так — у шалай-балай?

Гуска. На спочинок... Після революції. Між іншим, як я сказав?

Рудий. Ви сказали, що на спочинок після революції.

Гуска (перевівши сказане). Так! Після революції! Бо до революції я ніколи й ні разу не їздив сюди відпочивати. На лоно природи, між іншим, так треба мене розуміти, їй-богу, не їздив і свіжим повітрям не дихав, а тепер ось, дякуючи революції, дихаю. І жінка ось дихає, і діти...

Рудий. Ну що ж... Дихайте! Повітря тут свіже, чисте, як двічі два — санитарне й гигієнічне.

Дідок. То й риби можна буде. Принесем! Відпочивайте!

Пішли.

Гуска (до жінки). Дихай, Секлесю, дихай! Чула? Рибалки от які вже мурмили, а й ті, бач, уже маракують, що таке (саркастично) санитарне і гигієнічне повітря. Мусимо їх передихати! Дихай!

Секлета Семенівна. Ах, Саватію, як я можу їх передихати, коли тут сиро, мене гикавка напала, а до того ще й ти не даєш спокійно дихати!

Гуска. Себто?

Секлета Семенівна. Ну подумай, у нас сім дівчаток. Старша Устонька. А ти ҐГера Кирпатенка до Ох-тисоньки, до наймолодшої, припускаєш. Ну подумай!

Гуска. Женщино! Де твоя логіка? Принаджувати жениха на висохлу цитрину, коли його вабить персик. Подумай ти, тикво!

Секлета Семенівна. Не принадили б до Устоньки, то принадили б до Настоньки, Пистоньки, Христоньки, Хростоньки — за котрусь та й зачепився б, згори ж наниз. А одскочить Охтисонька, то хіба покотиш його знизу нагору,— де твоя логіка ще й психологіка?

Гуска. Коли наплодила гору, то хто зверху у нас, Охтисонька чи Устонька, дурна ти гергепо!

Секлета Семенівна. Ай, годі!.. І май на увазі!.. Май це на увазі! Ну за що ти мене образив гергепою? За віщо? Ти справді дихати спокійно не даєш! Мені вже жовкне в очах!..

Гуска. Так тобі й треба! Хай жовкне-с!

Секлета Семенівна. А-а... Мене обморок бере... Я падаю...

Гуска. Не впадеш, бо зразу в тебе скорпійони вчепляться. Ось вони сидять у траві, чигають на тебеї Ось вони! Підскакують уже!..

Секлета Семенівна (жахаючись). Ай! Я не буду! їй-богу, не буду, Савасику!

Гуска. Ага-а! Не будеш? То тепер я тобі покажу, як я не даю тобі спокійно дихати! Тепер я віддячу за все! А за Маргаритку й плями на платті в першу чергу. Казав тобі заколоти, а плаття муарового не надівати, дак ні! Закопати, поки мине революція, а Маргаритка тепер здихає? І плаття у плямах? У, ти, макітро з полив'яним ухом! Дихай! Спокійніше дихай, гергепо!

Секлета Семенівна. Не муч!.. Він почує!..

Гуска. П'єр? Ха-ха!

Секлета Семенівна (хапаючись за останній порятунок). Агент з гран-чеки!

Гуска. Його тут не існує в природі.

Секлета Семенівна (без пам'яті). А рибалки? Вони ж не рибалки, а... агенти!

Гуска. Що-о?

Секлета Семенівна. Агенти! їй-богу, агенти! Хіба ти не чув, що сказав той рудий, на яікий голос: "Хіба ви приїхали по рибу — у шалай-балай?" І як він подивився? Агенти! Небезпремінно передягнені агенти!

Гуска (похолонувши, дивиться на неї. Пригадує. Пригадав). Так-так... Він таке сказав: по рибу чи, мабуть, у шалай-балай? У шалай-балай!

Себто ви приїхали по рибу чи, мабуть, утекли? І подивився. Шалаєтесь? (З жахом). Невже ж вони агенти? Га? Секлесю?

14

Прибігли задихані Хростонька й Онисонька. Навперебивки:

— Ой папонько! Мамонько!

— Мамонько! Папонько, ой!

— Ой, П'єр утік!

— Утік, утік, ой! Гуска. Що-о?

Хростонька. їй-богу, втік, папонько! А Христька вже не черка, не мовчить, а заговорила, кричить, що він агент, папонько!

Онисонька. Агент він, кричить, і заговорила, не мовчить, уже й не черкає, папонько, Христонька, їй-бо!

15

Прибігла задихана Христонька. Чекає, говорить, кричить: — Так! Він агент! Я підслухала! Гуска. Він утік?

Христонька. Дізнавсь, що Охтисонька не зареєстрована, і зразу побіг. Гуска. Дізналися!

Секлета С е м е н і в н а. Як же ти, як заговорила, коли ще не скінчилась революція, мерзотнице?

Христонька. Він потяг був з собою й Охтиську, то я не могла, заговорила, і він кинув...

Гуска. Значить, тепер уже революція не скінчиться ніколи. Куди ж мені сховатися? Невже ж нема такого місця на землі? Невже загину-с? Мільйон свічок в очах і немов тисячу панахид навколо правиться. Чому не чути вже Маргаритки? Невже здохла? Чого мовчите?

Блискавка, грім.

Що? Це наш гардероб з горища упав?

Онисонька. Ой папонько, дощ!

Христонька. Дощ, папонько, ой!

Гуска (очнувся. Гнівно-докірливо). І це називається бог! Секлесю! Ти взяла галоші?

Секлета Семенівна. Ні...

Гуска. Що-о? Чого не взяла?

Секлета Семенівна. Старі ж хтось украв, котрі старорежимні, а нові порвалися... Гуска. Отепер ми пропали!

16

Напнувшись мішками, ніби капюшонами, завились рибалки.

Дідок (крикнув, аж Секлета Семенівна ойкнула). Ай, дощик, Хведоре!

Рудий. Не дощик, а абсолютний дощара. (До Гуски, посміхаючись). Ну що ж, революція така у природі, що амінь тепер вашому диханню?

Гуска (підвівши руки). Амінь. Беріть мене!

Д і д о к. А ми рибки вам принесли.

Г у с к а. Не треба!.. Я й так уже знаю, хто ви такі. Беріть мене!

Дідок (сміючись). Та препорція така виходить, що доведеться тепер до себе забрати, щоб пересиділи, Хведоре, га?

Секлета Семенівна. Як ви так — то беріть усіх нас.

Рудий. Узяти-то так, та куди ми їх всіх посадимо, Марковичу? І човен малий, і кватиря у нас не кватиря, а ці#ая житловая криза— курінь же!

Гуска. Все одно... Пропала Росія... Погасла різдвяна зоря, а Маргаритка здохла!

Рудий. Росія навпаки тепер — не пропаде. То була Росія мать-перемать, а тепер — еРеСеФеСеР і соціалізм!

Гуска (аж скрикнув). Не треба мені вашого соціалізму, дайте мені пару старорежимних галош! У мене ось ноги промокли-с!

Рудий. Еге-е, Марковичу! Та в їхніх словах гідра контрреволюції дихає! А як ми ходили босі, ще й сьогодні босі, га! Та в підвал їх, а не в курінь, Марковичу! До міліції!

Дідок, сміючись, показав непомітно, мовляв, п'яний же як ніч.

Та од них не горілкою, а як двічі по два — контрою тхне!

Дідок. То вони вміють так пити. Не наш брат. (Понюхав тютюну, взяв під руку Гуску). Ну, ходімо, громадянине, чи як вас тепер! (Повів Гуску).

Гуска (звис на руках. Надгробним голосом). Отак загинув Гуска! Його величество Гуска-с!

17

З кущів раптом з'явилася Івдя. З другого боку Устонька, На-стонька й Пистонька.

Івдя (хрестячись). Свят, свят, свят!.. Заснула, а грім як грякне. Та куди ви?

Христонька. Нас беруть в міліцію, няню, Устонь-ко, Настонько, Пистонько!

Онисонька. До грамчеки беруть!

Настонька. Невже націоналізували? Візьміть і мене!

Рудий. Та тут їх цілая прорва!.. Куди ми їх?

Дідок. Та вже якось розсадимо! Хай ідуть!

Івдя (затрусилась, захрестилась). Святий Анико-воїне і з ним три звірі божії, молю, благаю вас...

Рудий (до неї). Ну нехай пани, а ви ж, здається, стара селянська женщина — і так допилася! Абсолютно стидно на вас дивиться! Не люди, а мікроорганізми!

Пішли, дощ перестав. Десь гукала, блукаючи, Охтисонька: "Ой П'є-ре-есере, де ви?" Ніби у відповідь їй закумкала самітна жаба.

Завіса